

HANDELSHÖGSKOLAN
vid Göteborgs Universitet
Företagsekonomiska institutionen
Avd. för Redovisning och Finansiering

01/02:65D

Analysmodellen

– ett ökat förtroende för revisorn?

Magisteruppsats
Vårterminen 2002

Handledare: Mikael Bergmash
Mats Strid

Författare: Louise Christoffersson
Jenny Emanuelsson
Anna Ryvallius

Förord

Under uppsatsens gång har en rad personer varit till stor hjälp för vårt arbete. Vi vill därför ta tillfället i akt och först och främst visa vår tacksamhet gentemot våra handledare Mikael Bergmash och Mats Strid, som under arbetets gång bidragit med hjälp och värdefulla synpunkter. Vi vill även passa på att tacka alla intervjuade revisorer som ställt upp med tid för att besvara våra frågor. Utan er hade det inte blivit någon uppsats. Tack även till Patric Hofréus på Lindebergs Grant Thornton för betydelsefulla synpunkter och Inger Lange Christoffersson för korrekturläsning.

Göteborg den 31 maj 2002

Louise Christoffersson

Jenny Emanuelsson

Anna Ryvallius

Sammanfattning

Revisionsbranschens förmåga att anpassa sig till stora förändringar och den snabba utvecklingen, som ägt rum i näringslivet under det senaste decenniet, har lett till en ökad fokusering på revisorers arbete. Flera stora företagsskandaler har den senaste tiden lett till ett ifrågasättande av revisionsbyråernas trovärdighet och objektivitet. Debatten har dessutom givit upphov till utredningar kring behovet av skärpta krav gällande oberoendet. För att uppfattas som oberoende måste revisorn skapa förtroende främst genom etik, moral och en hög professionalism. I Aktiebolagslagen och praxis regleras oberoendefrågor. Dessa uttrycks framför allt genom jävsregler. För att säkerställa revisorns oberoende har det i den nya Revisorslagen tillkommit bestämmelser för hur detta ska utföras. Den 1 januari 2002 lagstiftades i Sverige om en analysmodell som bygger på att revisorn själv i alla revisionsuppdrag, med hjälp av analysmodellen, ska analysera sin opartiskhet och självständighet gentemot det reviderade bolaget.

Enligt Mayer, Davis och Schoorman skapas förtroende utifrån tre hörnstenar; förmåga, välvilja samt integritet. En av revisorns uppgifter är att ge ökad trovärdighet åt årsredovisningen. Syftet är att omvärlden skall få ett ökat förtroende för årsredovisningen när revisorn sätter sin signatur. En förutsättning för detta är att revisorn är oberoende av dem han granskar. För att säkerställa oberoendet använder sig revisionsbyråer av analysmodellen för att analysera revisorns situation gentemot sina klienter. Modellen är en självgranskande modell och det är endast revisorn själv som primärt avgör hur oberoende han/hon är. Ett problem som ses med detta är om självgranskning är en grund att bygga förtroende på. För att branschen skall överleva, krävs att näringslivet har ett uttalat förtroende för revisorn och dennes profession.

I uppsatsen frågas huruvida analysmodellen är ett hjälpmedel för revisorn vid skapande av ett ökat förtroende inför klienten. Syftet är att undersöka och skapa förståelse för om analysmodellen är ett hjälpmedel för att öka förtroendet för revisorer och dess arbete. De avgränsningar som görs är att endast revisorers åsikter kring förtroende, oberoende och analysmodellen beaktas. Urvalet begränsas till tre stora och tre mindre revisionsbyråer. För att samla in data används intervjuer för att få fram respondenternas åsikter och värderingar. De involverade revisionsbyråerna i undersökningen är: Lindebergs Grant Thornton, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, Deloitte & Touch, Hurtigs Revisionsbyrå, Datarevision i Göteborg KB samt Adrian & Partners.

Utifrån den empiriska undersökningen konstateras att de egenskaper som skapar förtroende för en revisor inte går i linje med den teoretiska referensramen. En självgranskande modell kan inte ge ett trovärdigt resultat och ökar inte heller förtroendet för revisorn. Analysmodellens användande ifrågasätts, då den inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till förmåga, välvilja och benägenhet samt ömsesidigt förtroende. Kritik riktas mot huruvida analysmodellen kan ses som ett hjälpmedel för ett ökat förtroende för revisorn.

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	BAKGRUND	1
1.2	PROBLEMDISKUSSION	2
1.3	FRÅGESTÄLLNING	3
1.4	SYFTE	4
1.5	AVGRÄNSNINGAR	4
1.6	UPPSATSENS DISPOSITION	4
2	METOD	5
2.1	TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	5
2.2	METODVAL	5
2.3	DATAINSAMLING	5
2.4	URVAL AV RESPONDENTER	6
2.5	TEORETISK RELEVANS	6
2.6	PRAKTISK RELEVANS	7
2.7	KÄLLKRITIK	7
3	INTRODUKTION	8
3.1	REVISORNS ROLL	8
3.2	REVISORNS HÖRNSTENAR	8
3.2.1	<i>Kompetens</i>	9
3.2.2	<i>Tystnadsplikt</i>	9
3.2.3	<i>Oberoende</i>	9
3.3	REVISORSLAGEN	10
3.4	ANALYSMODELLEN	11
3.4.1	<i>Hot</i>	12
3.4.2	<i>Motåtgärder</i>	13
3.4.3	<i>Dokumentation</i>	13
3.4.4	<i>Organisatoriska förutsättningar</i>	14
3.4.5	<i>Förtroendestärkande åtgärder</i>	14
4	TEORETISK REFERENS RAM	15
4.1	INLEDNING FÖRTROENDE	15
4.2	DEFINITION AV FÖRTROENDE	15
4.3	PERSONLIGT FÖRTROENDE	16
4.3.1	<i>Förmåga/Ability</i>	17
4.3.2	<i>Välvilja/Benevolence</i>	17
4.3.3	<i>Integritet/Integrity</i>	18
4.3.4	<i>Benägenhet/Propensity</i>	18
4.3.5	<i>Resultat/Outcomes</i>	19
4.4	FÖRETAGSFÖRTROENDE	19
4.5	FÖRTROENDE I PROFESSIONELLA RELATIONER	20
5	EMPIRI	21
5.1	PRESENTATION	21
5.2	FÖRTROENDE	22
5.3	OBEROENDE	25
5.4	ANALYSMODELLEN	26

5.5	REVISIONSRÅDGIVNING VS FRISTÅENDE RÅDGIVNING	27
6	ANALYS OCH SLUTSATSER.....	30
6.1	FÖRTROENDE	30
6.1.1	<i>Förmåga</i>	30
6.1.2	<i>Välvilja</i>	30
6.1.3	<i>Integritet</i>	30
6.1.4	<i>Oberoende</i>	31
6.1.5	<i>Benägenhet</i>	32
6.1.6	<i>Risk</i>	33
6.1.7	<i>Resultat</i>	33
6.2	ANALYSMODELLEN.....	34
6.3	REVISIONSRÅDGIVNING VS FRISTÅENDE RÅDGIVNING	35
6.4	ANALYSBILD.....	37
6.5	SAMMANFATTANDE SLUTSATSER.....	38
6.6	FÖRSLAG TILL FORTSATTA STUDIER.....	38
	KÄLLFÖRTECKNING	40
	BILAGOR.....	42

1 Inledning

I detta kapitel presenterar vi inledningsvis bakgrunden till uppsatsen följt av en problemdiskussion som mynnar ut i den frågeställning som belyses. Därefter beskrivs syftet med uppsatsen samt de avgränsningar som vi valt att göra. Avslutningsvis presenteras uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

Få yrkesutövare är föremål för så stor kontroll och så stränga krav som kvalificerade revisorer. Konsekvenser av försummelser och misstag riskerar att skada en revisor mer än vad han eller hon skulle vinna på att avsiktligt åsidosätta de regler och krav som ställs på revisionsverksamhet. Om inte revisorn lever upp till det regelverk som finns, resulterar det i första hand i disciplinära och skadeståndsrättsliga sanktioner och i sista hand i ett förbud att fortsätta att utöva yrket.¹

Revisionsbranschens förmåga att anpassa sig till stora förändringar och den snabba utvecklingen, som ägt rum i näringslivet under det senaste decenniet, har lett till en ökad debatt om revisorns oberoende. Debatten har dessutom lett till utredningar gällande behovet av skärpta krav kring oberoendefrågor. Intresset och frågor angående revisorns oberoende har dock funnits lika länge som revisionsverksamheten och har således alltid varit ett fundament för revisorer. Allt eftersom näringslivet blivit mer komplext, har behovet av tillförlitlig information om företagets verksamheter, resultat och ställning ökat hos aktieägare och andra intressenter.² Begreppet oberoende används i många sammanhang och är också ett allmänt vedertaget begrepp i det allmänna språket. Dock finns det ytterligare ett behov av att definiera vad man lägger i begreppet. Oberoende är ett olyckligt ordval, eftersom det i absoluta termer inte finns ett oberoende mellan människor.³

Arbetet med dokumentationen av oberoende härstammar från Storbritannien. 1995 publicerade den Europeiska revisorsfederationen (FEE) *Audit Independence and Objectivity*, som kom att bli en hörnsten i det framtida regelbygget. EU-kommissionen fortsatte arbetet med en *Grönbok* angående revisorns roll, ställning och ansvar. Kommissionen föreslog 1996 att FEE skulle få i uppdrag att utarbeta en kärna av gemensamma oberoenderegler. FEE antog utmaningen och gav 1998 ut sin *Common Core of Principles*. Därefter har FEE:s förslag till analysmodell vidareutvecklats av kommissionen och fastställdes vid årsskiftet 2001/2002. På samma grund byggde den svenska Revisionsbolagsutredningens betänkande. Utredningens uppgift var bl.a. att pröva om det fanns anledning till att begränsa rätten för revisorer att bistå revisionsklienter med rådgivning. Detta arbete har lett fram till den nya Revisorslagen, som trädde i kraft den 1 januari 2002.⁴

Med hjälp av analysmodellens införande tas ett stort steg i riktning mot en harmonisering av synen på oberoendefrågor inom EU. Vårt svenska regelverk och den praktiska tillämpningen av frågan om oberoende och objektivitet bygger på de regler

---

¹ FAR Analysmodellen, sid 6

² Ibid, sid 4

³ Holmquist, B, (2001), *Revisorn, oberoendet & analysmodellen*, Balans nr 10

⁴ FAR Analysmodellen, sid 4f

som EU fastställt. Dock innehåller EU-rekommendationen endast minimiregler, vilket innebär att enskilda medlemsländer kan lagstifta om strängare nationella regler.⁵

Även om ett gemensamt grundläggande regelverk utgör grunden, är det inte självklart att synen på oberoende därmed blir jämförbar mellan olika länder. Även de nationella tillämpningarna av EU:s regelverk måste likställas för att kunna tala om en internationell harmonisering.⁶

1.2 Problemdiskussion

Revisorns oberoende har diskuterats flitigt i massmedia under en längre tid. Genom bl.a skandalen i det amerikanska bolaget Enron, den största och mest komplicerade konkursen i USA:s historia, har intresset för revisorers arbete ökat. Enron hade bl.a genom redovisningskonstruktioner lyckats uppvisa ett högre resultat än det faktiska. På grund av konkursen förändrades aktieägarnas tilltro till finansmarknaderna. Det har även lett till ett stort ifrågasättande av revisionsbyråernas trovärdighet och objektivitet.⁷ Även den svenska Prosolviaskandalen i slutet på 1990-talet har lett till att fokuseringen ökat på revisorers arbete. Genom omkonstruktioner av ägandet i företaget kunde likväl Prosolvias i sin koncernredovisning redovisa ett högre resultat. Då detta kom till aktiemarknadens kännedom sjönk aktiekursen och kunderna flydde.⁸ Det är revisorns uppgift att uttala sig om årsredovisningen och om styrelsens och VD:ns arbete. Detta gör att revisorskåren även blir negativt påverkade av dessa skandaler.

Revisorer väljs av aktieägarna på förslag av styrelsen för att utföra en kontroll över ett företag, vilket gör att de har en mycket viktig uppgift att fylla. Utöver detta företräder revisorn också allmänheten genom att komma med objektiva utlåtanden av ekonomisk information. Det är därmed viktigt att revisorn är trovärdig i sina bedömningar. Gunnar Widhagen ledamot i Revisorsnämnden (RN) säger: *”Det är trots allt trovärdighet som vi säljer och har vi inte själva trovärdighet, hur ska vi då kunna sälja?”*⁹

Revisionsbyråer är företag där företagsekonomiska aspekter styr deras beteende. Precis som Widhagen påstår är det viktigt att de är trovärdiga, och att näringslivet har fullt förtroende för professionens integritet.

Enligt Mayer, Davis och Schoorman skapas förtroende utifrån tre hörnstenar; förmåga i form av kompetens och erfarenhet, välvilja samt integritet.¹⁰ En av revisorns uppgifter är att ge trovärdighet åt årsredovisningen. Syftet är att omvärlden skall få ett ökat förtroende för årsredovisningen när revisorn sätter sin signatur.

---

⁵ FAR Analysmodellen, sid 5

⁶ Ibid, sid 5

⁷ Pehrson, L, (2002), *Nu kallas Enron en cancer på kapitalismen*, Sydsvenska Dagbladet

⁸ Edenhammar, H, (2002), *efter Enron/debatt*, Balans nr 2

⁹ Holmquist, B, (2001), Balans nr 10

¹⁰ Mayer, R.C, Davis, J.H, Schoorman, F.D, (1995), *An Integrative Model of Organizational Trust*, sid 717

För att näringslivet skall få ett förtroende för klientföretaget är det en förutsättning att revisorn är oberoende av dem han/hon granskar. Ulf Spång, ekonomi- och finansdirektör i Skandia och tidigare auktoriserad revisor, svarar på frågan huruvida näringslivet är ointresserat av revisorns oberoende eller tar näringslivet det som självklart? ”Jag tror att ägare, kreditgivare, affärspartners m.fl. har ett stort förtroende för den internationella revisorskåren. Man förlitar sig på att de fungerar som oberoende.”¹¹ I de tidigare uppmärksammade företagskonkurserna ifrågasattes revisorns oberoende. Detta ifrågasättande från omvärlden skadar naturligtvis hela revisionsbranschen. Det ligger i betraktarens ögon om revisorn är oberoende eller ej. För att uppfattas som oberoende måste revisorn ha en professionell inställning till sitt yrke. Det handlar främst om etik, moral och en hög professionalism.¹² I Aktiebolagslagen (ABL) och praxis regleras oberoendefrågor och dessa uttrycks framför allt genom jävsregler. För att säkerställa revisorns oberoende har det även i den nya Revisorslagen tillkommit bestämmelser för hur detta skall utföras.

Utöver revisorns skyldighet att utföra sitt granskningsuppdrag följer också en skyldighet att bidra med råd till förbättringar gällande bolagets redovisning och förvaltning. Rådgivning som lämnas i anslutning till revisionen anses som revisionsnära. Rådgivning utan nära samband med revisionsuppdraget ses som fristående rådgivning och utgör inte en del av revisionsverksamheten.¹³

Problemet med att både revidera och ge rådgivning till företag är att revisorn inte kan ses som oberoende vid revideringen. Detta i sin tur leder till ett minskat förtroende för företagets siffror. Leif Edling - ordförande i Svenska redovisningssamfundet (SRS) - tror att analysmodellen kommer att bli ett mycket bra instrument för hur revisor skall arbeta för att motverka hotbilden gällande oberoende.¹⁴

Analysmodellen är självgranskande och skall tillämpas för att analysera revisorns situation gentemot sina klienter. Ett problem med detta är huruvida ett förtroende kan byggas på självgranskning. Vidare frångår denna modell det tidigare synsättet att oberoendet även sågs ur omvärldens perspektiv. Konsekvensen av detta synsätt blir att en revisor som enligt den tidigare lagen var tvungen att avstå från ett uppdrag idag kan acceptera det.¹⁵ Detta borde medföra ytterligare inskränkning på förtroendet för revisorn. För att branschen skall överleva, krävs att näringslivet och övriga intressenter har ett uttalat förtroende för revisorn och dennes profession.

1.3 Frågeställning

Vår bakgrund och problemdiskussion resulterar i följande frågeställning;

- ✓ Är analysmodellen ett hjälpmedel för revisorn för att skapa ett ökat förtroende inför klienten?

---

¹¹ Holmquist, B, (2001), Balans nr 10

¹² Ibid

¹³ FAR Analysmodellen, sid 24

¹⁴ Holmquist, B, (2001), Balans nr 10

¹⁵ FAR Analysmodellen, sid 6

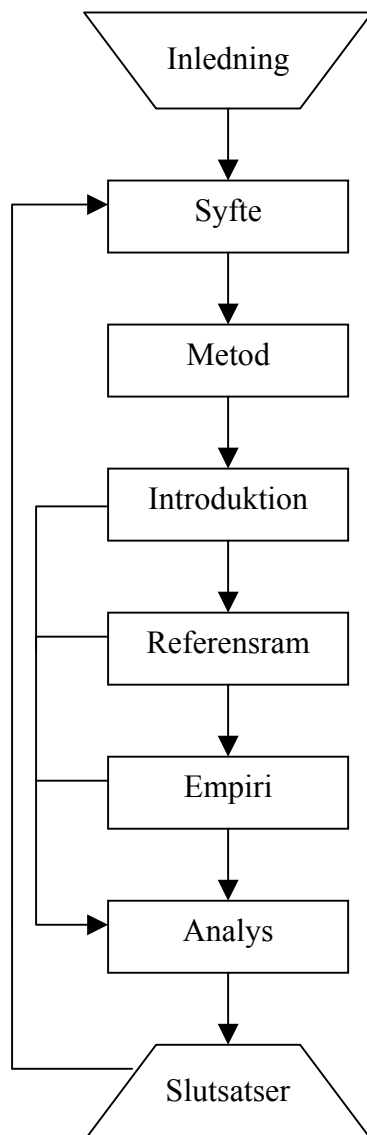
1.4 Syfte

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka och skapa förståelse för om analysmodellen kan användas som ett hjälpmedel för att öka förtroendet för revisorn.

1.5 Avgränsningar

Vi avgränsar oss till att endast ta hänsyn till revisorers åsikter kring förtroende, oberoende och analysmodellen. Urvalet är begränsat till tre stora och tre mindre byråer.

1.6 Uppsatsens disposition

Kapitel 1: Inledning

Inledningen vill skapa ett intresse hos läsaren. Kapitlet avslutas med uppsatsens disposition.

Kapitel 2: Metod

Här redogörs för de vetenskapliga utgångspunkterna samt hur undersökningen har gått till.

Kapitel 3: Introduktion

Introduktionen syftar till att ge läsaren en introduktion till revisorns roll, Revisorslagen samt analysmodellen.

Kapitel 4: Teoretisk referensram

Referensramen behandlar teorier kring förtroende.

Kapitel 5: Empiri

Empirin syftar till att redogöra för det empiriska materialet. Inledningsvis ges en presentation av respondenterna. Denna presentation följs av en redovisning av de genomförda intervjuerna.

Kapitel 6: Analys och Slutsats

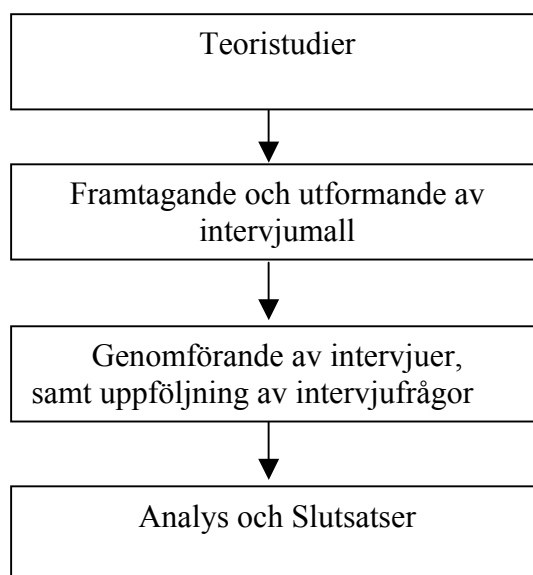
En analys och slutsats av det empiriska materialet presenteras med stöd av den teori som behandlats under introduktion och den teoretiska referensramen. Studien avslutas med förslag till vidare studier.

2 Metod

I detta kapitel beskriver vi vilken metod vi har valt att använda oss av, samt på vilket sätt vi har gått tillväga för att behandla vårt problem. Syftet med metodkapitlet är att ge läsaren en uppfattning om uppsatsens tillförlitlighet.

2.1 Tillvägagångssätt

Vårt tillvägagångssätt för genomförandet av uppsatsen representeras av följande steg:

2.2 Metodval

I arbetet utför vi en kvalitativ metod som visar en helhetsbild av situationen. Denna bild bidrar till en ökad förståelse för sociala processer och sammanhang. I motsats till den kvantitativa metoden är den kvalitativa flexibel, då den styrs både av forskaren och av öppenhet för ny kunskap och för ny förståelse under forskningsprocessen.¹⁶ Denna metod passar oss väl, eftersom syftet med undersökningen är att få fram respondenternas åsikter och värderingar och inte göra några statistiska generaliseringar.

2.3 Datainsamling

Vid planeringen av en undersökning måste tre övergripande frågor besvaras:

- Vem skall undersökas?
- Vad skall undersökas?
- Hur skall undersökningen genomföras?

---

¹⁶ Holme, I.M, & Solvang, B.K, *Forskningsmetodik*, (1997), sid 79f

Dessa tre planeringsfrågeställningar bör ej betraktas som isolerade problem, utan de bör snarare leda till beslut som integrerar alla tre.¹⁷

Vid undersökningar skiljs det på två olika typer av insamlad data, sekundärdata och primärdata. Sekundärdata är data som tidigare är insamlad av någon annan för ett annat ändamål. Sekundärdata har inhämtats från Göteborgs Universitets databas Gunda samt databasen som FAR. Primärdata är något som undersökaren själv samlar in för ett bestämt ändamål.¹⁸ Utgångspunkten för vår empiriska undersökning är att vi inte har någon tidigare information att behandla. Detta gör att denna blir till en primärdataundersökning.

Till följd av uppsatsens kvalitativa arbetssätt har vi valt att samla in vår data med hjälp av intervjuer. Syftet med dessa är att göra det möjligt för oss att inta en annan människas perspektiv. När vi inte kan observera handlingar och känslor eller det sätt på vilket människor tolkar sin omvärld, måste vi få deras syn på detta.¹⁹ Genom att använda sig av intervjuer kan intervjuaren fortlöpande ställa följdfrågor och be om förtydliganden om något är otydligt. Innan intervjun genomförs, skall respondenten genom elektronisk post ha fått en intervjumall (se bilaga 1) som överskådligt visar de frågor som kommer att tas upp. Vid samtliga intervjuer används bandspelare för att i så stor utsträckning som möjligt ge oss möjlighet att leda intervjun som ett samtal.

2.4 Urval av respondenter

Våra intervjuer kommer att riktas till olika revisionsbyråer för att få fram ett bredare analysunderlag. De revisorer som intervjuas skall vara insatta i ämnet och ha någon form av erfarenhet om hur analysmodellen fungerar i praktiken på deras byrå. Vi har valt att intervju sex olika byråer, tre större och tre mindre. Detta för att få en variation av byråer eftersom de flesta har en och samma revisionsmetodik inom företaget. Vi är medvetna om att vi därigenom inte kommer att uppnå samma reliabilitet som om vi hade utökat vårt urval av tillfrågade. Vi kommer på detta sätt också att nå ut till revisorer med olika bakgrund och erfarenhet av revision med stora och små klienter. De involverade revisionsbyråerna i undersökningen är: Lindebergs Grant Thornton, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, Deloitte & Touche, Hurltigs Revisionsbyrå, Datarevision i Göteborg KB samt Adrian & Partners.

2.5 Teoretisk relevans

Arbetets teoretiska relevans grundar sig i att det på Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet inte tidigare gjorts någon undersökning kring ämnet analysmodellen relaterat till förtroende. Vi vill bidra med en ökad förståelse för ämnets komplexitet.

---

¹⁷ Dahmström K, (2000), *Från datainsamling till rapport*, sid 42

¹⁸ Eriksson L.T, & Wiedersheim-Paul F, (1991), *Att utreda forska och rapportera*, sid 66

¹⁹ Merriam, S.B, (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*, sid 87f

2.6 Praktisk relevans

Vårt arbete skall kunna studeras av både revisorer och allmänhet för att ge en inblick i hur revisorer ställer sig till förtroende samt hur de använder den nya analysmodellen.

2.7 Källkritik

Syftet med källkritik är för det första att bestämma om källan mäter det den utger sig för att mäta, dvs om den är valid. För det andra om den är väsentlig för frågeställningen, dvs om den har relevans, och för det tredje om den är fri från systematiska felvariationer, dvs om den är reliabel.²⁰

Vi har vid granskande av källor såsom artiklar, litteratur och internet försökt att i möjligaste mån intaga ett kritiskt förhållningssätt. Detta för att vi är medvetna om att källor emellanåt kan framställas subjektivt.

Frågor som vi ställer oss vid utformandet av vår intervjumall är om insamlad data kommer att vara relevant för vårt syfte. Svårigheten i att bestämma datans relevans ligger i översättningsproblemet som följer av att ”den verkliga verkligheten” sällan är direkt mätbar.²¹ I vårt fall ser vi en svårighet i att kunna se ett ”rätt” svar på alla våra frågor, då bedömningar kring förtroende till viss del är subjektiva. Det innebär att en person med avvikande mening om bedömningen fortfarande kan ha rätt. En bra undersökning karakteriseras av hög validitet, dvs att man med frågorna mäter det man avser att mäta.²² Validitet är ett mått på överensstämmelse mellan vad ett mätinstrument - till exempel ett frågeformulär - avser att mäta, och vad det faktiskt mäter.²³ Kravet för att försöka höja validiteten i studien är, att personerna som vi avsåg att intervjua hade praktisk erfarenhet av vårt ämne. Ytterligare åtgärder för att förhöja validiteten var att intervjuerna genomförs med bandspelare och att intervju-mallen var noggrant formulerad för att ställa relevanta frågor utifrån vårt syfte.

Reliabiliteten bestäms efter hur mätningarna utförs. Det innebär att intervjuerna skall ge tillförlitliga och stabila utslag. Skulle andra undersökare komma fram till samma resultat om de använt samma angreppssätt? Undersökningen skall med andra ord vara oberoende av undersökaren.²⁴ Vi är medvetna om att en intervjuareffekt kan påverka vårt resultat i studien. Intervjuareffekt uppstår då intervjuobjektet svarar på det sätt han tror att intervjuaren förväntar sig att svara, till skillnad från att svara på det sätt som det verkligen förhåller sig.²⁵ Denna effekt har vi försökt att undvika genom att utforma intervjuerna så objektivt som möjligt.

---

²⁰ Merriam, S.B, (1994), sid 153

²¹ Johansson, M.B, (1993), *Att utveckla kunskap*, sid 108

²² Dahmström K, (2000), sid 47

²³ Körner, S, & Wahlgren, L, (1996), *Praktisk statistik*, sid 22

²⁴ Eriksson, L.T. & Wiedersheim-Paul, F, (1991), sid 39

²⁵ Patel, R, & Davidsson, B, (1994) *Forskningsmetodikens grunder*, sid 47

3 Introduktion

I detta kapitel redogörs inledningsvis för revisorns roll och Revisorslagen. Avslutningsvis presenteras analysmodellen som ligger till grund för revisorers arbete.

3.1 Revisorns roll

Beroende på vilken roll revisorn intar, regleras den genom olika lagar och förordningar. I ABL regleras endast vad den valda revisorn får och inte får göra. Revisorslagen och revisorsförordningen vänder sig till auktoriserade och godkända revisorer. Till sist finns även FAR:s och SRS:s etiska regler som anger vad respektive ledamöter har för spelrum att rätta sig efter.²⁶

Revisors roll kan delas upp dels i den renodlade revisorsrollen och dels i den utvidgade revisorsrollen. Den renodlade revisorsrollen, vars uppgift är att uttala sig om årsredovisningen och om styrelsens och VD:s arbete, regleras i ABL och olika författningar. Den utvidgade revisorsrollen styrs dock inte lika hårt. Det är främst i de små och medelstora företagen som revisorns utvidgade roll i form av råd och synpunkter kan behövas. Det är också där de flesta oberoendekonflikterna kan uppstå. I den utvidgade rollen måste ansvaret mellan företagsledningen och revisorn vara tydligt. Revisorn kan lämna råd och synpunkter till sin klient men får aldrig vara med och fatta beslut.²⁷

För att inte den valde revisorns förtroende som en oberoende person ska minska gentemot aktieägarna när denne åtar sig uppdrag, får inte tilläggsuppdragen vara av sådan karaktär att oberoendet kan ifrågasättas. Rådgivning är dock inte något som helt kan bortses från, då det enligt god revisorssed hör till att påverka företaget till exempelvis en god skatteetik. Det finns vissa uppgifter som revisorn inte får utföra, då det kan föreligga risk att oberoendet hotas. Dessa regleras bl a i ABL och i skapande av praxis.²⁸

Ett förväntningsgap mellan intressenterna och revisorn kan uppstå, då de förväntningar som exempelvis aktieägarna har inte svarar mot vad revisorn faktiskt kan och får göra. För att motverka detta gap kan aktieägarna i större utsträckning informeras vad revisorsrollen innebär och på ett tydligare sätt visa vilket ansvar som styrelsen och VD:n har.²⁹

3.2 Revisorns hörnstenar

Revisorns förtroende bygger på tre grundkrav; kompetens, tystnadsplikt och oberoende. Dessa krav regleras i ABL, Revisorslagen, revisorsförordningen och i föreskrifter från RN.

---

²⁶ FAR:s Revisionsbok 2000, sid 101

²⁷ Ibid, sid 99ff

²⁸ Ibid, sid 102ff

²⁹ Ibid, sid107f

3.2.1 Kompetens

För att få förtroende för en revisor måste han/hon inneha en viss kompetens. För att kalla sig auktoriserad krävs universitets- eller högskolestudier på minst 160 poäng, minst fem års praktisk erfarenhet samt högre revisorsexamen. För att bli godkänd revisor är kraven något lägre, då det endast behövs 120 poängs studier och tre års praktisk utbildning som leds av en auktoriserad eller godkänd revisor. För godkännande krävs efter praktik en revisorsexamen.³⁰ Ytterligare krav på kompetens regleras i ABL 10 kap, 10 – 15 §§.

3.2.2 Tystnadsplikt

Utan tystnadsplikten skulle inte revisorn kunna sköta sitt arbete, då det är mycket information som krävs vid en granskning. Tystnadsplikten regleras i ABL 10 kap, 37 § och i Revisorslagen 18 §. Det finns dock fall då revisorn har upplysningsplikt. Revisorn är exempelvis skyldig att svara på frågor från bolagsstämman om det inte väsentligt kan skada bolaget. Utöver detta är revisorn även skyldig att lämna uppgifter till medrevisorer, moderbolagsrevisor, till en ny revisor, konkursförvaltare samt till åklagaren under förundersökning i brottmål.³¹

3.2.3 Oberoende

För att aktieägarna ska kunna förlita sig på den revisionsberättelse som revisorn skriver under, gäller det för revisorn att kunna uppvisa ett oberoende. En revisors oberoende är dels lagstiftat genom de jävsregler som existerar i ABL och dels genom skapade av praxis. I 16 § i ABL beskrivs då en revisor är jävig enligt lagen. Revisorn får inte.³²

1. Äga aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.
2. Vara ledamot av styrelsen eller verkställande direktör i bolaget eller dess dotterföretag eller biträda vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll därutöver.
3. Vara anställd hos eller på annat sätt ha en underordnad eller beroende ställning till bolaget.
4. Vara verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver.
5. Vara gift/sambo eller vara syskon/släkting med en person som avses under punkt 2.

---

³⁰ FAR:s Revisionsbok 2000, sid 85

³¹ Ibid, sid 90

³² FAR:s Samlingsvolym 2001, sid 51

6. Stå i låneskuld till bolaget eller ett annat bolag i samma koncern eller ha en förpliktelse som ett sådant bolag har ställt säkerhet för.

Förutom de lagstadgade jävsreglerna har även FAR och SRS regler för god revisorssed. FAR:s etikregler kan ses som ett skapande av praxis och deras andra regel berör oberoendet. Där beskrivs att en revisor skall utöva sitt yrke självständigt och objektivt och därför alltid måste vara oberoende i sitt ställningstagande. Om så inte skulle vara fallet skall revisorn avsäga sig uppdraget.³³

3.3 Revisorslagen

Den tidigare Revisorslagen blev bara fem och ett halvt år gammal, vilket också sägs vara typiskt för utvecklingstakten inom branschen. Den nya lagen innefattar viktiga förändringar på flera centrala områden. Det handlar bl.a. om förändringar gällande definition av revisionsverksamhet, området för den offentliga tillsynen och försäkringskravet. Det är dock det nya sättet att se på revisorns självständighet och opartiskhet i ett revisionsuppdrag, som anses vara den allra viktigaste förändringen. Revisorer tidigare arbetssätt utifrån förbudslistor har numera ersatts av en analysmodellen, som används för analysera hot mot objektivitet och åtgärder som revisorn kan vidta för att minska eller eliminera hoten.³⁴

Enligt den tidigare Revisorslagen (1995:528) skall RN utveckla och främja god revisorssed. I den nya Revisorslagen framgår det att RN skall vara ansvarig för att god revisorssed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt. Detta skall tolkas enligt lagmotiven som att den goda seden skall utvecklas bl a genom rekommendationer och uttalanden från revisionsorganisationerna. RN:s huvuduppgift är således att ansvara för att normerna utvecklas på ett lämpligt sätt; genom föreskrifter, uttalanden och beslut i enskilda ärenden. Genom den nya lagstiftningen angående revisorer fastslås professionens eget ansvar för den primära utvecklingen. Det hävdas också att den goda seden inte utvecklas på myndigheters kontor utan ute på fältet.³⁵

Den nya Revisorslagen tydliggör och erkänner revisionsbranschens traditionella sätt att arbeta, vilket ses som ett stort framsteg för revisionsbranschen och näringslivet. Genom den nya lagen får RN inte bara en möjlighet utan också en skyldighet att på laglig grund beakta de särskilda omständigheterna i de enskilda fallen. Lagen slår fast att bedömningen av revisorns förmåga att utföra revisionsuppdragen med opartiskhet och självständighet skall utföras av en hypotetisk tredje man som är kunnig och har kunskap om relevanta omständigheter. Med denna lagändring har tyngdpunkten vid prövning flyttats från de för allmänheten synbara förhållanden till revisorns förmåga och vilja att faktiskt utföra det enskilda revisionsuppdraget med opartiskhet och självständighet. Lagstiftaren har därmed visat tilltro till revisionsbranschen för dess förmåga att hantera oberoende frågorna på ett riktigt sätt och även att utföra ett arbete med hög kvalitet. Som motprestation kräver lagstiftaren att revisorn på ett tillfredsställande sätt dokumenterar sin analys av förekommande hot mot opartiskheten och

---

³³ FAR:s Samlingsvolym 2001, sid 1006

³⁴ FAR Analysmodellen, sid 2

³⁵ Ibid, sid 2

självständigheten, så att RN och domstolarna i efterhand kan kontrollera att revisorn verkligen lever upp till ställt förtroende.³⁶

3.4 Analysmodellen

Följande avsnitt om analysmodellen är hämtat från FAR Analysmodellen – för prövning av revisorers opartiskhet och självständighet samt SRS Analysmodellen.

Sverige har genom den nya lagstiftningen blivit det första landet i världen som lagfäster analysmodellen vid prövning av en revisors självständighet och opartiskhet. Den svenska Revisorslagen och även dess förarbeten ger endast en begränsad vägledning om hur analysmodellen skall tillämpas i praktiken. Därmed har det mesta lämnats öppet för utveckling genom god revisorssed och praxis. Lagens förarbeten åberopar även EU:s regler, vilka i likhet med International Federation of Accountants (IFAC) regler är detaljrika och även ger bättre vägledning i den praktiska tillämpningen än de svenska reglerna. Då EU:s regler är utformade till att vara minimiregler, måste revisorer i Sverige alltid ta hänsyn till eventuella avvikelser som kan motiveras av typiskt svenska förhållanden. Den nya lagstiftningen bygger på att revisorn själv i alla revisionsuppdrag, med hjälp av analysmodellen, ska analysera sin opartiskhet och självständighet gentemot det reviderade bolaget. Modellen består av följande steg:

- ✓ Analysera om det finns någon omständighet som kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet och självständighet. Analysen skall omfatta hot mot egenintresse, självgranskning, partställning, vänskap, skrämsel och annat liknande förhållande.
- ✓ Prova om omständigheterna i det enskilda fallet medför att det inte finns anledning att ifrågasätta revisorns opartiskhet eller självständighet.
- ✓ Vidta särskilda åtgärder så att det inte längre finns anledning att ifrågasätta revisorns opartiskhet eller självständighet.
- ✓ Dokumentera analys av hot, prövning av omständigheter eller vidtagna åtgärder som medför att det inte längre finns anledning att ifrågasätta revisorns opartiskhet eller självständighet.

Prövning av revisorns opartiskhet och självständighet enligt analysmodellen skall ske i alla revisions- och andra granskningsuppdrag som innefattas i definitionen av revisionsverksamhet. Detta innebär att analysmodellen skall tillämpas även vid andra typer av granskningsuppdrag som mynnar ut i en rapport avsedd att uppvisas för annan än uppdragsgivaren.

---

³⁶ FAR Analysmodellen, sid 6

3.4.1 Hot

I Revisorslagen anges ett antal omständigheter som kan innebära att förtroendet för revisorn kan rubbas. Dessa bör därför identifieras som hot.

Egenintresse: Revisorn kan ha ett direkt eller indirekt ekonomiskt intresse i klientens verksamhet. Ett direkt ekonomisk intresse kan bero på att revisorn har affärsmässiga band till klienten. Indirekt intresse är när revisorn eller närstående person till denne har affärsrelationer till klienten. Till egenintresse hör också om det skulle vara så att byrån står i ett ekonomiskt beroendeförhållande till klienten. Om det arvode som revisorn får är relaterat till företagets resultat, föreligger det ett egenintressehot. Ett sådant hot föreligger också om revisorn eller någon i hans eller hennes omgivning har fått ett erbjudande att ta anställning hos revisionsklienten.

Självgranskning: Med självgranskning menas att den som skall utföra granskningen redan på något annat sätt har varit inblandad i och tagit ställning till det som skall granskas. Detta exempelvis om revisorn eller någon annan tidigare har varit inblandad i en fråga som innefattas i granskningen på sådant sätt att det kan rubba trovärdigheten i granskningen. En revisor lämnar ofta upplysningar om gällande regler och rekommendationer och svarar på frågor om hur dessa skall tillämpas i en konkret situation. Även verksamhet av detta slag kan ge upphov till självgranskningshot. Om rådgivningen har varit av enklare slag, borde revisorn enkelt kunna visa att någon förtroenderisk inte föreligger. Självgranskningshot föreligger också om revisorn tidigare har varit anställd hos klienten. Även indirekta självgranskningshot måste beaktas, t ex om en närstående person till revisorn ingår i klientens ledning eller på annat sätt har varit delaktig i arbetet som revisorn skall granska.

Partsställning: Revisorn eller någon annan i revisionsgruppen uppträder eller har uppträtt till stöd för eller emot klientens ståndpunkt i en rättslig eller ekonomisk fråga. Hot föreligger om revisorn har haft i uppdrag att tala i klientens sak. Om revisorn endast vidarebefordrar uppgifter, exempelvis deklARATION eller annan uppgift till skattemyndigheten, är det inte partsställningshot.

Vänskap: När en revisor eller någon annan i revisorsgruppen har en nära personlig relation till någon i revisionsklientens ledning, anses ett vänskapsband föreligga. (Även nära anhörig ingår i personkretsen). Ett särskilt hot som också måste prövas uppstår om revisorn eller någon annan av medarbetarna har haft uppdrag för klienten under en följd av år. Hotet ligger då i att revisorn riskerar att bli allt för välvilligt inställd till klientens intressen.

Skrämsel: Påtryckningar från revisionsklient eller annan riktade mot revisorn som är utformat på sådant sätt att de är ägnade åt att inge revisorn obehag.

Generalklausul: Då det inte är möjligt att uttömmande ange alla förhållanden som kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet eller självständighet finns en generalklausul. Det innebär att revisorn skall avböja eller avsäga sig uppdraget, även om inte något av de ovanstående hoten identifierats, om det föreligger något annat förhållande som är av sådan art att det kan rubba förtroendet för revisorns opartiskhet och självständighet.

3.4.2 Motåtgärder

Om det skulle föreligga något av de hot som beskrivits ovan, måste revisorn antingen avsäga sig uppdraget eller gå vidare i analysen för att pröva om omständigheterna i det enskilda fallet eller vidtagna åtgärder medför att uppdraget ändå kan genomföras. Revisorn behöver inte avböja eller avsäga sig uppdraget, om det inte i det enskilda fallet föreligger sådana särskilda omständigheter eller har vidtagits sådana åtgärder som medför att det inte finns anledning att ifrågasätta hans eller hennes opartiskhet eller självständighet. I de fall då oberoendeanalysen utmynnar i att revisorn kan åta sig eller fortsätta utföra ett uppdrag måste han eller hon vara beredd om Revisorsnämnden begär det, lägga fram en utredning som visar att det inte finns någon anledning att ifrågasätta arbetet.

Införandet av analysmodellen innebär till skillnad från den gamla lagen och den praxis som utvecklats kring denna, att det vid prövningen skall vägas in alla för tredje man kända och okända omständigheter. Vidare skall förtroendestärkande åtgärder beaktas. Dessa måste sedan hypotetiskt testas mot hur en kunnig omdömesgill person med insikt om alla relevanta omständigheter skulle bedöma revisorns förmåga att vilja utföra granskningsuppdraget på ett opartiskt och självständigt sätt.

Genom att vidta olika åtgärder kan revisorn ofta reducera hoten till en nivå där det inte finns anledning att ifrågasätta revisorns opartiskhet eller självständighet. Revisionsverksamheten skall alltid organiseras så att detta kan säkerställas. Detta innebär allmänt kvalitetssäkrande åtgärder som gör att synbara hot mot oberoendet upptäcks. Omfattningen av dessa system påverkas av byråns storlek och organisationen inom byrån. Även enmansbyråer kan ha rutiner för att hantera dessa frågor.

3.4.3 Dokumentation

Analysmodellen kompletteras med en skyldighet att dokumentera analysen. Syftet med detta är att man i efterhand skall kunna granska om analysen gjorts på ett tillfredsställande sätt. Denna dokumentation skall innefatta alla väsentliga förhållanden såsom:

- ✓ Vilka tänkbara hot mot revisorns opartiskhet eller självständighet som har identifierats.
- ✓ Vilken typ av fristående rådgivning som har tillhandahållits, undantag för rådgivning av enklare slag.
- ✓ Revisorns bedömning av de identifierade hotens påverkan på revisorns opartiskhet och självständighet.
- ✓ Vidtagna åtgärder för att balansera hoten.
- ✓ Slutsats om revisorns opartiskhet och självständighet.

3.4.4 Organisatoriska förutsättningar

För att revisorers opartiskhet och självständighet skall kunna säkerställas, är det nödvändigt att ställa vissa grundläggande krav på organisationen av ett revisionsföretag. Framför allt fordras kvalitetssäkrande åtgärder. Vilken organisation som är den lämpligaste och vilka åtgärder som måste vidtas får avgöras med hänsyn till omständigheterna i den enskilda byrån. Allmänt sett handlar det om att skapa ett återkommande övervakande och dokumenterat kontrollsystem, rutiner för samråd inom byrån i oberoendefrågor samt en organisationsstruktur som hålls åtskild från eventuella sidoverksamheter. Detta ligger väl i linje med branschorganisationerna FAR:s och SRS kvalitetskontrollsystem.

I större revisionsföretag kan behovet att kvalitetssäkring tillgodoses genom olika slag av interna åtgärder. För små revisionsföretag finns det däremot i praktiken endast begränsade möjligheter att vidta den typen av inre åtgärder. Ett organiserat samarbete mellan flera mindre byråer med ömsesidiga kvalitetskontroller tillsammans med vägledning från FAR och SRS anses dock ge utrymme för motsvarande kvalitetssäkring.

3.4.5 Förtroendestärkande åtgärder

Nedan följer exempel på förtroendestärkande åtgärder som de enskilda revisionsbyråerna kan vidta.

Verksamhetens organisation: Organisationen av verksamheten ska vara utformad så att den bidrar till att säkerställa förmågan att utföra revisionsverksamheten med opartiskhet och självständighet. Ett grundläggande krav är att företaget inte får utöva annan verksamhet än revisionsverksamhet. Eventuell sidoverksamhet måste läggas utanför den ordinarie verksamheten.

Information och utbildning: För att analysmodellen ska kunna fungera i praktiken, är det nödvändigt att de som skall använda sig av den får en tillräcklig utbildning och information för att kunna tillämpa den praktiskt. Detta gäller inte endast revisorer och deras närmsta medarbetare utan även specialister som jobbar med egna uppdrag.

Instruktioner, rutiner och tekniska hjälpmedel: Det måste finnas rutiner inom organisationen som ser till att medarbetaren utan svårighet kan identifiera samtliga klienter i revisionsverksamheten. Detta för att kunna hantera omständigheter på det sätt som analysmodellen kräver. Instruktioner och policier kan också användas för att hantera vanligt förekommande situationer, t ex telefonrådgivning och andra former av enklare rådgivning. Det bör också finnas rutiner för avstämning av frågor som rör tillämpningen av analysmodellen såsom interna och externa åsikter.

En övergripande bild av analysmodellen och ett exempel på en dokumentationsblankett finns som bilaga 2 och 3.

4 Teoretisk referensram

Detta kapitel innehåller teori och forskning som kan kopplas till personligt förtroende och företagsförtroende. Vi avslutar med att diskutera förtroende i professionella relationer.

4.1 Inledning förtroende

Det senaste årtiondet har karaktäriserats av en ökad utveckling av tvärfunktionella företagsrelationer, allianser och ett mer komplext affärsnätverk.³⁷ Enligt forskningsstudier i USA kommer betydelsen av förtroende i yrkesrelationer att öka de närmaste åren. Med en ökad mångfald och komplexitet i näringslivet måste individer med skilda bakgrunder, kunskaper och erfarenheter i utökad grad komma i kontakt med varandra och därigenom dela kunskap, beslutsfattande och belöningar mellan varandra. Detta medför ett ökat behov av förtroende mellan dem.³⁸

En mängd teorier har dykt upp för att beskriva och förstå mekanismerna som minimerar inneboende risker i relationer mellan individer. Flertalet teorier är skapade för att undvika konsekvenser, såsom ett brustet förtroende i en relation.³⁹ En av svårigheterna med forskningen kring förtroende har varit bristen av en skillnad bland de faktorer som bidrar till förtroende, förtroende i sig själv samt resultatet av skapat förtroende. Utan en klar distinktion kommer skillnaden mellan förtroende och liknande begrepp i fortsättningen också att vara otydlig. En mängd forskare har påvisat betydelsen av risk för att kunna förstå begreppet förtroende. De är överens om att behovet av förtroende enbart är av vikt i riskfyllda situationer, och att det idag inte existerar någon relation mellan förtroende och risk. Det är oklart huruvida risk är grunden till att förtroende existerar, är förtroende, eller är ett resultat av förtroende.⁴⁰

4.2 Definition av förtroende

Begreppet förtroende har fått stor betydelse inom såväl den akademiska världen som i näringslivet. Mängder med rapporter angående förtroende har skrivits och diskuterats. Baldvinsdottir beskriver t ex förtroende som en immateriell tillgång utan någon form eller substans. Vidare ligger förtroende till grund för våra handlingar, eftersom vår närvaro av eller brist på förtroende påverkar och styr vårt beteende. Begreppet förtroende och misstro grundar sig i de bedömningar vi gör som i sin tur baseras på individens tidigare erfarenheter och förväntningar.⁴¹

---

³⁷ Tomkins, C, (2001), *Interdependencies, trust and information in relationships, alliances and networks*, sid 161

³⁸ Mayer, R.C, Davis, J.H, Schoorman, F.D, (1995), sid 710

³⁹ Ibid, sid 710

⁴⁰ Ibid, sid 711

⁴¹ Baldvinsdottir, G.H, (1999), *Att övervinna misstro mot ekonomisk information*, sid 8ff

Mayer et al definierar förtroende med följande citat;

*"...the willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party"*⁴²

Villigheten att utsättas för en risk är en av de få kännetecken som är gemensamt för alla situationer som kräver förtroende. Att påvisa sårbarhet innebär att utsätta sig för en risk och därmed kan något av vikt gå förlorat. Förtroende handlar inte om att ta en risk utan istället villigheten att ta en risk.⁴³ En liknande förklaring har Brien som påstår att en individ endast har förtroende för någon/något som kan ställa motparten i en sämre situation. Med andra ord, förtroende förutsätter en situation med benägenhet till risk.⁴⁴ Han hävdar också att förtroende handlar om att inneha vissa förväntningar på att en individ skall agera på ett önskvärt sätt. Vidare menar Brien att det inte enbart handlar om förväntningar utan att det är viktigt att känna trygghet inför den person som inger förtroende och att de föreliggande förväntningarna även uppfylls.⁴⁵ En annan författare av samma åsikt är Sanner, som menar att förtroende kan tolkas som tilltro till egenskaper, förmåga, styrka eller tillförlitlighet hos något eller någon och där förväntningar är en väsentlig komponent i begreppet förtroende.⁴⁶

4.3 Personligt förtroende

Det förekommer personligt förtroende och företagsförtroende. Personligt förtroende baseras på en individs personliga egenskaper såsom kompetens, utbildning och motivation.⁴⁷ För att kunna skapa en förståelse för begreppet förtroende, är det viktigt att få kunskap om varför vissa egenskaper och händelser hos en individ gör att denne mer eller mindre skapar förtroende. Trots att en mängd faktorer föreslagits är det endast tre utmärkande drag som i litteraturen cirkulerat flest gånger. Dessa är: förmåga, välvilja och integritet. Varje faktor bidrar till ett unikt perspektiv att se på en individ som inger förtroende.⁴⁸

---

⁴² Mayer, R.C, Davis, J.H, Schoorman, F.D, (1995), sid 712

⁴³ Ibid, sid 712

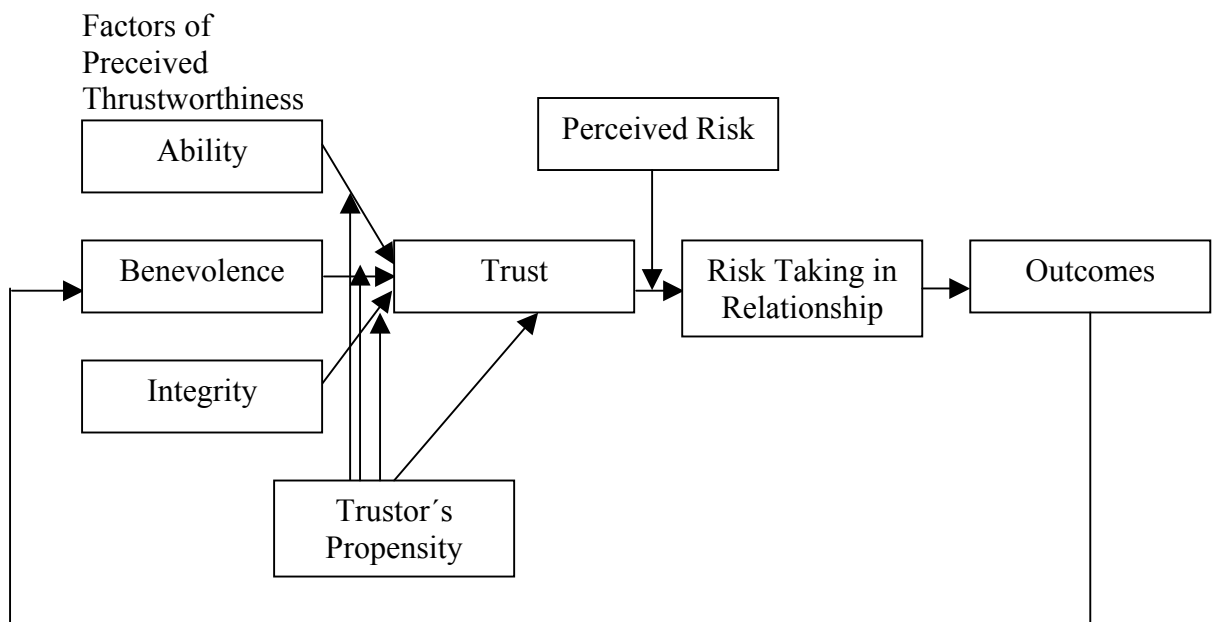
⁴⁴ Brien, A, (1998), *Professional Ethics and The Culture of Trust*, sid 399

⁴⁵ Ibid, sid 398

⁴⁶ Sanner, L, (1997) *Trust between entrepreneurs and external actors*, sid 157

⁴⁷ Winborg, J, (2000) *Financing small businesses*, sid 155

⁴⁸ Mayer, R.C, Davis, J.H, Schoorman, F.D, (1995), sid 717

Figur 2: Proposed Model of Trust

Källa: Mayer, Davis & Schoorman (1995), sid 715

4.3.1 Förmåga/Ability

Förmåga förklaras som en samling färdigheter, kompetens och egenskaper, som möjliggör för en part att inneha inflytande över ett specifikt område. Situationen är specifikt anpassad till det faktum att en given individ har hög kompetens med ett stort förtroende i en situation men har färre egenskaper lämpade för en annan situation. För att exempelvis en ledare skall kunna inge förtroende hos de anställda, måste han/hon uppfattas som att ha kunskaper och egenskaper som skapar en skillnad dem emellan. Då en individ uppfattas kunna lösa ett specifikt problem, har han/hon förmodligen skapat mer förtroende än en individ som i en liknande situation anses var mindre kompetent. Ett antal teoretiker har diskuterat begreppet, och samtliga har dragit slutsatsen att förmåga är en mycket väsentlig del vid skapandet av förtroende.⁴⁹

4.3.2 Välvilja/Benevolence

Omfattningen av välvilja beskrivs utifrån i vilken utsträckning den som hyser förtroende uppfattar den part som inger förtroende. Välviljan handlar därmed om att utföra något positivt i relationen. Definitionen välvilja fokuserar i första hand på den specifika relationen mellan den som skapar förtroende och den som hyser förtroende. Välvilja uppfattas således som en positiv anpassning av den part som skall inge förtroende mot den part som skall hysa förtroende för den andre. Ett flertal författare enligt Mayer et al har identifierat liknande definitioner av välvilja som en grund för

⁴⁹Mayer, R.C, Davis, J.H, Schoorman, F.D, (1995), Ibid, sid 717f

förtroende. De har diskuterat begreppet välvilja och hävdar att den som inger förtroende prioriterar företagsmål framför individuella mål.⁵⁰

4.3.3 Integritet/Integrity

Faktorer som bidrar till att skapa integritet är bl a kontinuitet, ärlighet och att agera på ett rättvist sätt. Begrepp som kontinuitet hos en individs tidigare handlingar och dess trovärdighet i tidigare sammanhang, påverkar uppfattningen att den som inger förtroende har en stark känsla för rättvist agerande. Således påverkas graden av integritet som individen besitter utifrån den utsträckning, till vilken individens handlingar är i överensstämmelse med vad han/hon säger. Relationen mellan integritet och förtroende handlar om den uppfattning som den som hyser förtroende innehar mot den part som skapar förtroende. Vad som menas är att den som skapar förtroende håller fast vid principer som ur motpartens synvinkel anses acceptabla. Då principerna inte anses acceptabla, kommer inte den som skall inge förtroende heller att inneha integritet.⁵¹

*Trust for a trustee will be a function of the trustee's perceived ability, benevolence, and integrity and of the trustor's propensity to trust.*⁵²

Även om individen anses ha hög integritet, kan han/hon kanske sakna kunskap och kapacitet för att vara en bra mentor. Därmed är inte enbart integritet eller välvilja tillräckligt för att skapa förtroende. Om samtliga faktorer förmåga, välvilja och integritet är på en hög nivå hos den person som skapar förtroende, anses den som trovärdig. Förtroende skall således ses som en sammanhängande enhet, men samtliga tre faktorer kan variera längs med vägen. Dessa egenskaper är mycket viktiga men kan också variera oberoende av varandra.⁵³

4.3.4 Benägenhet/Propensity

Förtroende skapas inte enbart av vad som ovan nämnts. Av lika stor vikt är motpartens benägenhet att hysa förtroende. En faktor som kan påverka det förtroende som en individ hyser för en annan är dess egenskaper. Det kan skilja sig avsevärt huruvida en individ har förmågan att kunna lita på andra. Som i tidigare diskussion handlar det i grunden om villigheten hos en part att förlita sig på andra. Mayer et al menar således att människor skiljer avsevärt i sin inneboende benägenhet att hysa förtroende.⁵⁴

Benägenhet kan enligt författarna också ses som den generella villigheten till förtroende. Individer med olika erfarenheter, personligheter och kulturella bakgrunder varierar i sin benägenhet till förtroende. Ett exempel som författarna tog upp i sin artikel är så kallad ”blind trust”. Med detta menas att vissa individer i många

---

⁵⁰ Mayer, R.C, Davis, J.H, Schoorman, F.D, (1995), sid 718f

⁵¹ Ibid, sid 719ff

⁵² Ibid, sid 720

⁵³ Ibid, sid 720ff

⁵⁴ Ibid, sid 724

situationer - oavsett omständigheter - alltid litar på andra människor. Likaså har vissa individer observerats som aldrig hyser förtroende för andra parter.⁵⁵

Som bilden *Proposed Model of Trust* visar är risk en komponent i diskussionen kring förtroende. Det är nödvändigt att utsätta sig för en risk i samband med att man går in i en förtroenderelation. Förtroende leder således enligt författarna till ett risktagande i en relation, och typen av risk beror av den specifika relationen.⁵⁶

4.3.5 Resultat/Outcomes

Hittills har vi beskrivit förtroende vid en viss tidpunkt. För att erhålla en mer komplett förståelse av förtroende är det viktigt att ta hänsyn till en relations långsiktiga utveckling. Graden av förtroende i en relation beror delvis på hur parterna påverkar varandra på sikt. Ett flertal faktorer påverkar processen där förtroende utvecklas och skapas. Många forskare har jämfört förtroendeskapande med en spelteori, där ett gott rykte skapas från ett mönster av tidigare beteende. En individ som erhåller samarbete från andra utvecklar ett tycke för motparten och då ökar möjligheterna för båda parter att skapa en förtroendefull relation. När en individ har förtroende för en annan, tar denne en risk i sitt agerande som kan leda till ett positivt resultat. Likaså kan uppfattningen av den individ som inger förtroende minska när denne tar ofördelaktiga beslut.⁵⁷

“Outcomes of trusting behaviors will lead to updating of prior perceptions of the ability, benevolence, and integrity of the trustee”⁵⁸

4.4 Företagsförtroende

Då relationer på ett personligt plan till stor del beror på huruvida ett förtroende existerar, är det intressant att se hur det skiljer sig eller om det skiljer sig från förtroende ur ett affärsmässigt synsätt. Enligt Winborg behandlar företagsförtroende bl a ett företags varumärke och rykte i branschen⁵⁹.

Det kan ifrågasättas om ett företag kan uppvisa ett lika stort förtroende som en individ. Precis som en individ kan företag och organisationer också uppvisa ett förtroende. Ett företag består av en samling individer som gemensamt skapar företagsförtroendet. Förtroendet påverkas av att nya medarbetare träder in i företaget men också när medarbetare lämnar företaget. Antingen ifrågasätter individen företaget med stor skepticism eller så accepterar individen organisation. Vidare kan förtroende i ett företag utvecklas i snabbare takt än om det skulle byggas enbart genom personliga relationer. När individer är i en personlig relation blir konsekvensen av ett brutet förtroende, att endast de inblandade parterna berörs och i viss mån även de närmsta.

---

⁵⁵ Mayer, R.C, Davis, J.H, Schoorman, F.D, (1995), sid 715ff

⁵⁶ Ibid, sid 724ff

⁵⁷ Ibid, sid 728

⁵⁸ Ibid, sid 728

⁵⁹ Winborg, J, (2000), sid 155

När en person i ledande befattning eventuellt brister i förtroende gentemot en motpart, kan han/hon vända sig till sin överordnade eller ägare till företaget, då de i större utsträckning kan bistå med stöd och hjälp. Med ovanstående diskussion menas att företagsförtroende på sikt inte påverkas i lika stor utsträckning som det kan i personliga relationer.⁶⁰

4.5 Förtroende i professionella relationer

Ytterligare ett sätt att se på förtroende är när en klient och en yrkesman utvecklar en nära relation till varandra. För att förtroendet skall kunna skapas är det nödvändigt för den som utför en profession, att denne erhåller tillräcklig information om klientens behov.⁶¹ Även författaren Tomkins belyser vikten av rätt typ av information vid skapandet av förtroende. Författaren betonar dock betydelsen av informationsbehovet utifrån vilken typ av företag det handlar om.⁶²

I en professionell relation existerar det en asymmetrisk styrkerelation mellan parterna. För att uppnå ytterligare förtroende måste en individ påvisa sårbarhet för att kunna samarbeta och genom detta erhålla fördelar utifrån relationen. Förtroende är nödvändigt för att övervinna denna asymmetri. Det är därmed en väsentlig och nödvändig del av ett effektivt förhållande mellan klienten och yrkesmannen.⁶³

”The weaker party depends on the stronger in ways in which the other does not and so must trust the stronger party.”⁶⁴

Brien talar om ett etiskt agerande, och med detta menar han att en bild målas upp av den person som ska inge förtroende och vad denne har för kapacitet, värderingar och hur personen ifråga uppträder. Det är genom kunskap om individens tidigare erfarenhet och vem personen är som avgör om ett förtroende kan byggas eller ej. Etiskt agerande förutsätter en stor grad av förutsägbarhet, vilket underlättar möjligheten att visa sårbarhet. Således om en person vill inge förtroende måste han/hon agera eller bli sedd utifrån ett etiskt förhållningssätt gentemot sina klienter.⁶⁵ Likaså är det nödvändigt att en professionell aktivt utvecklar en kultur av förtroende som möjliggör för samhället att lita på professionen. Detta för att professionen skall kunna arbeta mot ställda yrkesmässiga krav och mål.⁶⁶

En individs agerande som medlem i en kår kan påverka alla medlemmar i kåren. En yrkesman som av klienterna uppfattas som icke förtroendeingivande skadar hela kårens rykte. Med andra ord genom att erhålla medlemskap i en kår och att acceptera och rätta sig efter gruppens normer och värderingar ger individen en utfästelse om att uppträda på ett trovärdigt sätt.⁶⁷

---

⁶⁰ Tomkins, C, (2001), sid 176

⁶¹ Brien, A, (1998), sid 399

⁶² Tomkins, C, (2001), sid 179ff

⁶³ Brien, A, (1998), sid 399f

⁶⁴ Ibid, sid 400

⁶⁵ Ibid, sid 400f

⁶⁶ Ibid, sid 402

⁶⁷ Ibid, sid 403f

5 Empiri

I detta kapitel kommer vi inledningsvis att ge en kort presentation av intervjuade revisorer, deras byrå samt kopplingen till analysmodellen. Därefter sammanfattas respondenternas svar på våra frågor kring förtroende, oberoende och analysmodellen.

5.1 Presentation

Claes Thimfors: Öhrlings PricewaterhouseCoopers

Öhrlings PricewaterhouseCoopers är Sveriges största revisions- och konsultföretag. I Sverige arbetar drygt 3 000 medarbetare på 130 kontor. Globalt är de 160 000 kollegor i 150 länder. Deras tjänster omfattar revision, redovisning, risk management, skatterådgivning, corporate finance och management consulting.⁶⁸ Thimfors är auktoriserad revisor och har arbetat inom branschen i 20 år. Han är inom byrån ansvarig för att informera om analysmodellen och kontaktas alltid vid lite större konsultuppdrag. Han har förutom revisorsyrket också arbetat två år vid skattemyndigheten.

Tommy Kalin: Deloitte & Touche

Deloitte & Touche är ett kunskapsföretag med drygt 800 anställda (före sammangående med Andersen) varav ca 400 revisorer. Internationellt har de 95 000 anställda i 140 länder. De är verksamma inom Assurance, Risk Consulting, Management Solutions, Corporate Finance och Tax & Legal. Deras klienter finns såväl bland stora internationella företag som småföretag.⁶⁹ Kalin är auktoriserad revisor och har arbetat som revisor i 13 år. Han arbetar med analysmodellen i sitt dagliga arbete och har som Regional Professional Practice Director bland annat ansvar för att bevaka kvalitets- och oberoendefrågor för Deloitte & Touche i Södra Sverige. Han har dessutom tidigare arbetat som ekonomichef och VD.

Agneta Hjort: Lindebergs Grant Thornton

Företagets vision är att vara det ledande revisions- och konsultföretaget för företagare. De arbetar främst med ägarledda företag, och deras tjänster är utformade för att möta företagares behov. De har 600 medarbetare och 36 kontor runt om i Sverige. De ingår i Grant Thornton, ett globalt nätverk av självständiga revisions- och konsultbyråer.⁷⁰ Hjort som arbetar på kontoret i Göteborg började i branschen 1984 och är sedan 1989 auktoriserad revisor. Hon är medlem i FAR:s Etikkommitté samt arbetar med kvalitetsarbete på byrån. Hon har förutom revisorsyrket också arbetat på bank

Eva Sandström: Datarevision i Göteborg KB

I företaget arbetar tio kvalificerade revisorer, åtta konsulter och tre administratörer. De strävar efter att skapa och vårda sina relationer med sina klienter genom kompetens, utveckling, tillgänglighet och ambition. Deras målgrupp är små och medelstora ägarledda företag. De ingår i ett nätverk som verkar finns både nationellt och internationellt.⁷¹ Sandström är auktoriserad revisor och är aktiv inom redovisnings- och

---

⁶⁸ www.pwcglobal.com/se

⁶⁹ www.deloitte.se

⁷⁰ www.lindebergs.se

⁷¹ www.datarevision.com

revisionsutvecklingen för små och medelstora företag. Hon är dessutom ledamot i Bokföringsnämnden, SRS Redovisningskommitté och SRS Kvalitetsnämnd.

Helena Adrian: Adrian & Partners

Adrian & Partners AB är en revisionsbyrå som präglas av affärsmässighet, integritet och hög kompetens. De arbetar såväl med tjänste- och serviceföretag som med tillverkande företag. De har specialiserat sig på ägarrelaterade frågor samt bolags- och omstruktureringsfrågor. På byrån finns tre auktoriserade revisorer.⁷² Adrian är auktoriserad revisor och har arbetat inom branschen i 20 år. Hon arbetar med analysmodellen i samband med planering av varje revisionsuppdrag och har även utvecklat det system som de arbetar med på byrån. Hon har, efter det att analysmodellen kom till, implementerat denna i deras process. Adrian håller dessutom i en del utbildningar inom revision och sitter i styrelsen för Revisorsamfundet i västra Sverige.

Jan Strand: Hurtigs Revisionsbyrå

Hurtigs Revisionsbyrå har sex anställda, varav en auktoriserad och två godkända revisorer. De inriktar sig på mindre familjeföretag i alla branscher som har färre än 200 anställda. Strand är auktoriserad revisor och har arbetat i 12 år som auktoriserad och godkänd. Hans koppling till analysmodellen är rent allmänt att han använder sig av den i sitt dagliga arbete som revisor.

5.2 Förtroende

På frågeställningen vad förtroende är för respondenterna i deras roll som revisor samt hur de gör för att bevara det svarar Kalin, Hjort, Adrian och Strand på liknande sätt. De hävdar att det är av vikt att klienterna i stor utsträckning litar på revisorn samt att revisorn är ärlig och bestämd. Kalin och Hjort poängterar också vikten av att våga säga ifrån. Kalin anser att förtroende är nära förknippat med oberoende och menar att revisorn måste kunna stå för en viss linje och en viss åsikt. Förtroende skapas genom att vara lugn och balanserad och inte avge ogenomtänkta uttalanden. Försättningsvis hävdar Kalin att förtroendet ”naggas” lite i kanten då revisorn visar någon form av dubbelnatur och går med på vad som helst enbart för att få sitt arvode. Hjort svarar med att revisorn måste våga ta diskussioner och ha mycket personlig integritet. Samtidigt säger hon att det är av vikt att agera professionellt och inte skapa vänskapsrelationer. Likaså hävdar hon betydelsen av att hela revisionsteamet agerar på ett bra sätt, så att det därmed inte slår tillbaka på ansvarig revisor. Även Sandström påpekar vikten av integritet. Det är viktigt att försöka balansera detta, eftersom revisorer står för förtroende i samhället. Sandström nämner även betydelsen av att klienten känner att revisorn har tystnadsplikt. Både Kalin och Hjort menar att förtroende får en helt annan betydelse beroende på om det är ett börsnoterat eller ett mindre/medelstort företag, samt att sätten att arbeta på skiljer sig åt. Detta förklarar Kalin med att företagsledningen i de mindre och medelstora företagen vill lita på revisorn när denne har granskat siffrorna samt att de är rätt och att klienterna inte har belastats med för mycket skatt. Hjort menar, att mindre och medelstora företag, där VD och ägare oftast är samma person, väljer en revisor för att han/hon har ett förtroende för

---

⁷² www.adrianpartners.se

personen. När revisorn reviderar ett stort företag, skall denne åtnjuta aktieägarnas förtroende och måste skaffa sig förtroendet genom det sätt på vilket revisorn och hela revisionsbyrån agerar på.

Thimfors svarar att i rollen som revisor måste det i grunden finnas kompetens. Detta är något som även Hjort och Strand starkt hävdar. Revisorn måste enligt Thimfors behärska kompetensområdet i en vid bemärkelse, och revisorn måste ha kompetens inom den specifika bransch där klienten befinner sig. Sedan handlar det enligt honom om att hålla isär rollerna och lämna råd och vara behjälplig. Revisorsrollen är starkt kopplad till förtroende och utvecklar svaret med att påstå att förtroende inte enbart är kopplat till revisorn utan även till byrån, uppdragsgivaren och allmänhetens intresse.

Adrian hävdar liksom Thimfors att det är viktigt att kunna lita på sin klient, eftersom detta inte alltid förekommer. Enligt Adrian föreligger det inte alltid ett förtroende för att den företagsledning som revisorn granskar är ärlig, seriös och gör det bästa för företaget. Samtidigt menar respondenten att det förekommer tillfällen där klienten inte har förtroende för revisorn och dennes arbete, exempelvis då denne inte litar på att revisorn har tillräcklig kompetens. Detta kan leda till att förtroendet mellan klienten och revisorn i stort sätt är noll och samarbetet blir dåligt. Adrian hävdar vikten av att revisorn är öppen och vågar visa både brister och fördelar. Fortsättningsvis menar hon att om hon i sin roll som revisor öppet berättar om sig själv på ett personligt plan, så föreligger det större möjlighet att den andre personen också öppnar sig. Ingen vill enligt henne i allmänhet vara först, men om revisorn tar första steget kan det bli en öppning. Förtroendet har definitivt inget med yrkesrollen att göra utan det är helt andra saker som spelar in. Att vara en bra revisor anser hon har mycket litet att göra med de egenskaper och den kompetens en revisor har. Det har mer att göra med dennes sociala kompetens och hur den andra uppfattar revisorn som person. Adrian menar att det finns en del revisorer som hon som revisor vet är mindre skickliga, men om man frågar deras klienter så skulle de hävda de att de har världens bästa revisor. Detta vittnar om att förtroendet har väldigt lite att göra med revisorskompetensen. Det bygger snarare på mellanmännsliga relationer.

På frågan om hur förtroende för siffrorna i årsredovisningen skapas, svarar Kalin att det hela har satts i ett annat perspektiv idag, då det finns en stor mängd aktieägare som inte har kunskaper i ekonomi. Det flesta människor är idag aktieägare, och alla har inte samma förståelse för siffrorna i en årsredovisning och vad det är som gör att de kan förändras. Hjort däremot betonar i sitt svar, att det är styrelsens ansvar att se till att siffrorna i årsredovisningen stämmer. En revisor sätter inte en stämpel på att allt skall vara rätt utan att det uppgivits en rättvisande bild. Vidare anser hon att det skadar hela branschen att inte aktieägarna har tillräcklig kunskap om revisorns roll. Thimfors och Sandström svarar med att påstå att förtroendet idag inte ifrågasätts när en revisor enligt dem har granskat siffrorna. Detta pga att då anses revisorn har utfört sitt arbete på ett trovärdigt sätt. Thimfors upplever inte en ökad tendens till att få fler frågor eller ifrågasättande av revisionsarbetet. Utöver detta är enligt honom en oberoende revision en absolut förutsättning vid skapande av förtroende. Enligt Strand skall upplysningarna som lämnas i en årsredovisning vara enkla och inte alltför detaljerade, då det föreligger en risk för att det kan bli för krångligt för läsaren. Adrian i sin tur betonar betydelsen av att våga vara obekvämt och även om revisorn riskerar att bli utsparkad så måste han/hon säga vad denne tycker. Avslutningsvis

anser Adrian, att i de stora revisionsbyråerna kan finnas revisorer som inte vågar säga ifrån, då det är mycket annat av vikt som står på spel. Hon hänvisar till en artikel i Dagens Industri 2002-04-22 som hävdar att ett flertal revisorer trots sina misstag fortfarande verkar inom branschen.

”Jag tycker att de är ena rena mesproppar som är revisorer i de stora bolagen. I DI artikeln är det exempel på riktiga veklingar som inte vågar säga ifrån. Jag tror även att de har deltagit väldigt lite i revisionen, fast detta är bara spekulationer.”

Då vi i vår empiriska undersökning ställde frågan huruvida en klient har mer förtroende för en erkänd byrå eller revisor och om respondenterna anser att byråns storlek har betydelse, fick vi liknande svar. Kalin och Adrian svarar att det idag föreligger förtroende för revisionsbyråns varumärke och att denna trend generellt sätt blivit starkare. Enligt Kalin är detta en konsekvens av globaliseringen och att de stora byråerna har arbetat väldigt starkt och målmedvetet med att skapa en viss standard. I Sverige anser Kalin att revisorn som person alltid varit viktigare, men att det som tidigare nämnts håller på att förändras. Eftersom revisionsbyråerna blir allt större, ökar kravet på den enskilde revisorn att hantera allt fler och större klienter. Thimfors och Sandström är överens om att anledningen till varför stora klienter som har förgreningar i hela världen eller klienter som övergår till att bli noterade bolag väljer stora revisionsbyråer, är att dessa i större utsträckning har specialistkunskaper. Thimfors menar också att förtroendet kan bero på personligheten, men att det handlar mer om yrkeskompetens än personliga egenskaper. Thimfors hävdar liksom Kalin att en stor organisation också är mindre beroende av vilken revisor som utför arbetet. Adrian anser att de större revisionsbyråerna inte i samma utsträckning som de mindre kan marknadsföra sig på ett mer personligt sätt. Strand och Sandström som representerar de mindre revisionsbyråerna anser däremot att deras klienter väljer revisorn och inte revisionsbyrån. De menar också att nya klienter kommer genom rekommendationer från gamla klienter. Strand hävdar också att det är klientens personlighet som avgör om denne vill ha en stor eller liten byrå. Hjort för ett liknande resonemang och hävdar att många klienter skulle välja henne, oavsett vilken byrå hon arbetar på. Hon tror också att klienter upplever det som en fördel att inte ha en alltför stor revisionsbyrå då det kan bli för opersonligt.

På frågan huruvida näringslivet litar på revisorer, men att myndigheter och media inte gör det, svarar flertalet att myndigheter har ett förtroende för revisorn. Likaså var respondenterna någorlunda överens om att media inte litar på revisorn. Kalin svarar med att påstå att media arbetar utefter vad som är tidsenligt och mest aktuellt och hävdar att det idag är ”poppis” att angripa revisorer. Thimfors menar att media lyfter fram revisorer som inte blivit fällda för något, vilket kan bli ett problem då dessa frågor inte hanteras rätt av media. Med andra ord menar Thimfors att journalister vinklar som de själva vill. Sandström anser i sin tur att det ligger i medias arbete att provocera och ifrågasätta. Hjort och Kalin är samstämmiga med vad Adrian säger när hon betonar att det är ett kunskapsproblem. Enligt Adrian begriper inte media och myndigheter vad revisorn arbetar med och vilken kompetens denne besitter. Hjort för ett vidare resonemang och hävdar, att då en revisor en gång blivit prickad har denne också fått sitt straff. Hjort försvarar därmed revisorer och menar att de i fortsättningen kan bli mycket mer noggranna efter en tillsägelse. Anledningen till att revisorer inte försvarar sig i media, beror enligt respondenterna på att det föreligger en stor risk att

bli felciterad och att de är ovana att gå ut i media. Det har även att göra med revisorns tystnadsplikt.

5.3 Oberoende

Respondenterna var överens i frågan om revisorns oberoende och om det har förändrats över tiden. Oberoendet har enligt respondenterna inte förändrats men det har satts i ett nytt fokus. Thimfors exemplifierar med att oberoendet nu fokuseras i större utsträckning i styrelserummen och att allmänhetens intresse har ökat. Både Kalin och Sandström påvisar att oberoende starkt hänger ihop med förtroende. De hot som respondenterna ser mot revisorns oberoende betonas i olika grad. Enligt Adrian och Strand är det största hotet att revisorn själv faller till föga för olika påtryckningar och att revisorn därmed lättar på oberoendet. Thimfors i sin tur anser att det inte finns några stora övergripande hot som inte kan hanteras inom kåren. Kalin och Hjort hävdar att risken mot oberoendet har ökat i takt med att de stora revisionsbyråerna blir allt större och vidgar sina tjänster. Hjort, Strand och Sandström menar också att det är lättare att utvidga sitt arbete hos en klient med konsultation än att skaffa sig en helt ny klient att utföra revision åt. Med andra ord är det största hotet att revisionsbyråerna vill sälja så mycket som möjligt till samma klient. Vidare säger Hjort;

”...att revisorn bedöms internt efter hur mycket som fakturerats och det föreligger en inbyggd konflikt att revisorn vill tjäna så mycket som möjligt och ta så många uppdrag som möjligt.”

Samtliga av våra respondenter var överens om att arbetet med oberoende och självständighet inte har förändrats sedan den nya lagen trätt i kraft, utan det som är annorlunda är att revisorer nu dokumenterar mot oberoende. Strand menar att arbetet inte har förändrats men hävdar att revisorn kan få en ”aha-upplevelse” när han/hon utför dokumentationen. På frågan hurvida lagen medfört att oberoendet har stärkts, får vi i stort sätt samma svar från respondenterna. Kalin upplever inte att oberoendet stärkts utan bara att man satt på pränt en policy som de tidigare haft; praxis har med andra ord blivit lag. Hjort anser dock att det blivit enklare att hänvisa till lagen, då revisorn avsäger sig eller tackar nej till ett uppdrag. Likaså Thimfors menar att analysmodellen kan vara ett hjälpmedel vid en bolagsstämma när eventuella frågor uppkommer. Varken Adrian eller Strand anser att oberoendet stärkts och detta beror enligt Strand på att klienterna inte känner till analysmodellen och därmed inte ser någon skillnad. Han hävdar att det redan tidigare var strikt och att förändringen enbart är att dokumentationen fått ett namn.

Vi frågade även respondenterna hur deras organisation är uppbyggd för att säkerställa dess oberoende och självständighet samt om de har någon konsultation. Samtliga svarar att de har någon form av konsultation. Angående organisationens uppbyggnad svarar Kalin, att Deloitte & Touche dels har en oberoende policy som alla anställda måste ta del av och dels att det finns en grupp som är specialiserade på oberoende. Då denna grupp kvalitetsgranskar revisorer kan det bli svårt för dem att verkligen ta ställning till oberoendet, eftersom de inte är lika insatta i projektet. Vill en av personerna i revisionsgruppen undanhålla uppgifterna, kan de enligt Kalin göra det. Utöver policyn finns det en intern kvalitetsgranskning som varje år slumpmässigt väljer ut klienter

och går djupare in i revisionen. Både Hjort och Thimfors förklarar att oberoendet i organisationen säkerställs med att revisionsbyrån är uppdelad i olika affärsområden som hålls isär. Enligt Strand har Hurtigs Revisionsbyrå kontakter med andra som har en större organisation och som kan hjälpa dem vid tillfällena då de själva inte känner sig oberoende. Detta gäller även för Adrian & Partners som tar in andra revisorer då de känner att en andra bedömning är nödvändig. Fortsättningsvis har de en databas som talar om vilka tidigare uppdrag som gjorts för klienten, vilket gäller både på bolags- och ägarnivå.

Adrian menar att om en revisor iakttar oberoendet men inte dokumenterar det, hamnar han/hon sällan i en situation som blir föremål för granskning. Då gör det enligt henne ingenting att revisorn inte dokumenterat eftersom det ändå inte upptäcks. Hon hävdar också att det förekommer byråer som tycker att dokumentationen känns som överarbete och kalkylerar med att risken för granskning är relativt liten. Skulle granskning ske, har revisionsbyrån löst detta med att beskriva sina interna rutiner i ett system. Adrian hävdar att det finns byråer som väljer ut akter och ”fixar” till dem i efterhand inför en extern granskning. Sandström svarar på frågan att de har rutiner för hur ett uppdrag sköts. Skulle en medarbetare sköta klientens bokföring får den personen absolut inte vara inblandad i revisionsarbetet. För att ytterligare säkerställa den interna kvalitetskontrollen hos Datarevision ingår de i nätverket Impact Sweden.

5.4 Analysmodellen

Det som är svårast att utföra i analysmodellen enligt Kalin och Thimfors är självgranskningen. Kalin menar att oavsett vilken typ av hot en revisor upplever, så är det svårt att resonera med sig själv eftersom de är enkelt att rationalisera och hävda att det inte föreligger några hot. I många situationer ställs revisorn inför att granska sig själv när denne varit rådgivare. Det som också är svårt utifrån modellen sett är vänskapshotet, i synnerhet i mindre bolag där en tendens finns till att ha samma revisor under en längre tid.

Problemet angående vänskapshotet är enligt Kalin att kunna dra gränsen mellan en nära vänskap och en arbetsrelation. Här är Strand och Thimfors av samma åsikt. Enligt Thimfors, Hjort och Sandström är svårigheten huruvida en revisors bedömningar är tillräckliga. Sandström förklarar detta med att då praxis inte är lagd i Sverige är detta något som kommer att växa fram. Det råder en stor osäkerhet i början då revisorer inte vet hur RN bedömer. Hjort och Sandström hävdar att det även föreligger ett stort ifrågasättande av huruvida en revisors motåtgärder är tillräckliga. Sandström frågar vilka åtgärder som behövs vid exempelvis en besvärlig konsultation och ställer sig frågan om revisorn skall ta in någon extern granskare eller om det kan lösas internt. Att motivera medarbetarna så att de förstår att revisorer är skyldiga att göra det analysmodellen kräver, anser Adrian och Hjort också som svårt. Vissa revisorer kan enligt Adrian känna att dokumentationen är en onödig uppgift som inte fyller någon funktion. Strand i sin tur menar att analysmodellen inte är särskilt svår att utföra. Det som dock kan vara svårt att utföra är när inget av hoten i analysmodellen finns. Då behöver en revisor enligt Strand inte dokumentera något.

Eftersom analysmodellen är självgranskande ställer vi oss frågan om hur objektiv den är. Hjort och Strand är överens om att självgranskningen inte är objektiv, och Strand menar att det är revisorn själv som skriver vad han/hon tycker och tänker. Sandström är något otydlig i sitt svar och menar att om en revisor dokumenterar fel, så lurar han/hon bara sig själv. Vid en kontroll utifrån FAR, SRS eller RN kommer det så småningom fram om en revisor inte svarar sanningsenligt. Detta är ett resonemang som även Thimfors för. Sandström avslutar med att påstå att det är upp till varje revisor och att det ligger i arbetet i sig att revisorer skall vara objektiva när de dokumenterar. Adrian är av motsatt åsikt då hon anser att självgranskning inte alls är svårt och om det föreligger hot är det uppenbart. Problemet däremot är om revisorn gör någonting åt det, eller om han/hon förbiser detta. Hon anser även att det inte är svårt med vänskap i en självgranskande modell, eftersom vänskap gör det möjligt för en revisor att säga till sin klient då denne inte agerar på ett bra sätt. Genom att skapa en nära relation till sin klient, kan revisorn enligt Adrian säga ifrån på ett annat sätt än om klientkontakten är av mer formell karaktär. Adrian anser att revisorn kan dra sig för att säga något och vet då inte hur revisorn skall agera. Det är i dessa situationer som revisorns integritet kommer in. I de flesta fall där en revisor stöter på problem är det enligt Adrian inte svårt att förstå att om revisorn upprättat årsredovisningen, kan denne inte också granska den. Samma gäller då en revisor är inblandad i en värdering av en balanspost. Då har revisorn oerhört svårt att vara objektiv.

På frågan om man kan få ett rättvisande resultat genom självgranskning eller om en tredje part i form av en extern bedömare borde tillkomma, är Sandström och Strand överens. De anser att det skulle bli för alltför kostsamt för klienten med en extern bedömare. Strand hävdar att det är orimligt att det skulle finnas någon som granskar varje uppdrag men betonar samtidigt att det idag finns en extern bedömare genom kvalitetskontrollen och RN. Dock är han medveten om att denna granskning sker först i efterhand. Kalin är tveksam om att en extern granskare skulle kunna tillföra något. Thimfors är också tveksam till en extern granskare, då han anser att de interna byrårutinerna är tillräckliga.

5.5 Revisionsrådgivning vs fristående rådgivning

På frågan gällande skillnaden mellan revisionsrådgivning och fristående rådgivning svarar Kalin att det beror på vilken typ av råd som revisorer ger. Kalin exemplifierar vari skillnaden ligger mellan att ge ett råd i en redovisningsfråga och tala om för klienten att de har redovisat fel. Han svarar med att i de flesta fall där det handlar om redovisning, tänker klienterna själva igenom hur de borde redovisa och därefter rådgör de med revisorn om det gjorts på ett godtagbart sätt. Kalin menar således att det inte går att vänta tills årsbokslutet med att säga om det är rätt eller fel, utan att klienten och revisorn tillsammans under året arbetar fram en lösning. Det är mycket av rådgivningen som finns inom detta område och det är samma sak med skatter. Kalin anser att deras rådgivning sällan är affärsrelaterad, och Deloitte & Touche ger inte råd hur klienterna ska lägga upp sina strategier, hur de ska prissätta gentemot kunder eller hur de ska driva företaget. Hjort, Strand, Sandström och Thimfors svarar i överensstämmelse och definierar revisionsrådgivning med att revisorn utför rådgivning i samband med revisionsarbetet. Fristående rådgivning är enligt dem exempelvis företagsvärdering, skatteplanering och generationsskifte. Det som revisorn bör vara

försiktig med är enligt Strand att gå in i en gråzon, vilket t ex kan vara generationsskifte och skatteplanering som inte alltid är helt klart. Därutöver anser Hjort att fristående rådgivning mycket väl kan utföras, då den beskriver konsekvenser av olika handlande utan att revisorers oberoende äventyras. Däremot kan inte revisorer bestämma hur klienten skall agera, utan detta är något som klienten själv måste ta ställning till när han/hon har all fakta.

Enligt Adrian råder stor okunskap om vad som är revisionsnära rådgivning. Revisorns arbetsuppgifter och revisorns granskningsområde går in i många kringliggande områden. Revisorers kompetensområde - om de är bra revisorer - är enligt Adrian så mycket vidare än många andra konsulter. En revisors arbete omfattar exempelvis granskning av företagets förvaltning. Det handlar bl a om hur man bedömer vad som är bra ledarskap eller ej samt hur organisationsstrukturen ser ut. Om en revisor upptäcker att det är brister i detta, är det självklart att på samma sätt som när en revisor förklarar hur en bokföringsorder ska rättas, att revisorn likväl talar om hur organisationen ska ändras. Då är revisorn enligt Adrian inne på organisationskonsultationer, vilket är sådant som allmänheten anser ligga i utkanten av vad revisorer får göra. Detta kanske egentligen är revisorns primära sak att utföra. Ytterligare ett exempel som Adrian tar upp är finansiering. Om en revisor upptäcker att ett företag utsätter sig för onödigt stora risker, är det viktigt att revisorn indikerar åt vilket håll företaget skall gå, och då är revisorn inne på konsultationer inom extern finansiering. Adrian anser att allt som rör ett företag är revisorns område. En begränsande faktor är vilken kompetens revisorn och dess byrå har. Adrian menar att det idag finns åtskilliga revisorer, som konsulterar sådant som ligger inom revisorers arbetsområde men som gör det så dåligt att det blir fel. Hon frågar sig därmed huruvida detta skall vara tillåtet. Adrian är inte förespråkare för att det skall införas mer pålagor på revisorer men tycker att det är viktigt att revisorer inte får begränsningar i det som är deras kompetensområde. Det är viktigare att revisorer får lov att arbeta med det de kan, även om det inte är det som en utomstående tycker att en revisor ska göra.

Vi avslutar vår empiriska undersökning med att fråga respondenterna hur de ser på relationen mellan revisionsarvode och konsultarvode samt vilken typ av konsultation revisorer anser vara acceptabel att ha inom byrån. Kalin exemplifierar med att då en revisor arbetar med stora bolag, händer det mycket i dem såsom omstrukturering, försäljning och köp av bolag. I samband med dessa förändringar uppkommer frågor hur detta skall redovisas och huruvida revisorn måste göra delårsbokslut i samband med avyttringar, som sedan skall granskas. Allt detta arbete ligger utanför den lagstadgade revisionen men är mycket nära knutet till revisorns roll och är sådant som är nödvändigt. Skulle ett företag behöva ta in någon annan konsult i de här tjänsterna, skulle de behöva tredubbla konsultarvodena. Dessa konsultationer kan tyckas som märkliga, men de hamnar under konsultationer och inte revision p g a att det inte är en lagstadgad revision. Enligt Kalin är mycket av konsultationen av denna typ.

Hjort och Thimfors anser att klassisk skatterådgivning, redovisning och aktiebolagsrättsliga frågor är godtagbara i revisionsrådgivningen. Likaså anser Hjort att Corporate finance och Due Dilligence också är godtagbara men kräver försiktighet. Det som inte är tillåtet är managementkonsultation, där det föreligger en risk att gå in i beslutsfattande och företagsledningsfrågor. Det är också diskutabelt huruvida IT-

säkerhetshjälp är godtagbart eller ej. Strand svarar inte direkt på frågan men hävdar att Hurtigs Revisionsbyrå inte har så mycket konsultarvode och det de har kommer från generationsskifte, redovisningsfrågor och företagsvärdering.

Adrian svarar med att rådgivning som är acceptabel är sådan rådgivning som revisorn klarar av. Klarar revisorn av att hålla sitt oberoende och har kompetensen, spelar det ingen roll vad han/hon tjänar sina pengar på. Adrian blir förvånad när hon t ex hör att vissa byråer går back på sin revisionsverksamhet. De resonerar enligt Adrian så att det inte gör något, då de tjänar bra på den övriga verksamheten. Adrian tycker att ur ett rent företagsekonomiskt perspektiv så ska de i en sådan situation lägga ner revisionsdelen. Det är med andra ord enligt respondenten viktigt att en byrås revisionsverksamhet är lönsam. Sandström avslutar med att säga att så länge revisorn håller sig inom jävsreglerna är konsultation acceptabelt. Vid en alltför stor konsultation anser dock Sandström att en revisor bör fundera på vad detta kan beror på.

6 Analys och Slutsatser

I detta kapitel redogörs för den analys som genomförs. Analysen görs genom att introduktionen och den teoretiska referensramen i kapitel tre och fyra jämförs med empirin i kapitel fem. Avslutningsvis har vi sammanfattat analyskapitlet med en analysbild och sammanställer därefter de väsentligaste slutsatser som kan härledas ur uppsatsen.

6.1 Förtroende

Analysen nedan har vi lagt upp utifrån Mayer et als teorier kring förtroende.

6.1.1 Förmåga

Samtliga respondenter anser att för att skapa och behålla förtroende är det viktigt att revisorn är oberoende, och att det i grunden finns kompetens. Kompetensen som respondenterna syftar till varierar. Flertalet ser den yrkesmässiga kompetensen som mest väsentlig. Detta tror vi beror på att det i yrkesrollen i sig redan finns ett förtroende. Däremot är Adrian av en annan åsikt då hon förespråkar social kompetens framför yrkesmässig. Det sistnämnda resonemanget håller vi inte med om till fullo detta eftersom den yrkesmässiga kompetensen trots allt är en grundsten. Mayer et al menar att då en individ med kompetens skapar ett förtroende, kan denne därmed lösa problem som en individ med mindre kompetens inte skulle klara av. Att kompetensen är grundläggande för att skapa förtroende ser vi som en självklarhet, eftersom en individ utan kompetens inte skulle klara av att utföra ett förtroendeingivande arbete.

6.1.2 Välvilja

Eftersom välvilja är en av tre viktiga komponenter för att skapa förtroende och våra respondenter inte tagit upp detta ser vi här en avsaknad. Detta tror vi kan bero på att välvilja undermedvetet förutsätts hos revisorerna. Dock tolkar vi Adrians resonemang kring vikten av att revisorn öppet vågar visa upp både fördelar och brister som en väg att skapa en känsla av välvilja.

6.1.3 Integritet

Respondenterna är överens om att integritet är en egenskap som är nödvändig för att skapa förtroende. De tar bl a upp egenskaper som kontinuitet, ärlighet samt vikten av att agera professionellt. Flertalet påpekar betydelsen av att klienten litar på revisorn. Kalin och Hjort poängterar vikten av att säga ifrån och med andra ord stå för en viss linje och åsikt vilket tydligt kan kopplas samman med integritet. Då Adrian anser att vissa revisorer i de stora revisionsbyråerna inte vågar säga ifrån tolkar vi detta såsom att hon tycker att dessa brister i integritet. Kontinuitet i en individs handlingar och dess trovärdighet i tidigare sammanhang är också något som enligt Mayer et al påverkar förtroendet. Graden av integritet som en individ har, påverkas av dennes

handlingar som skall vara i överensstämmelse med vad denne säger. Relationen mellan integritet och förtroende handlar om den uppfattning som den som hysar förtroende innehar mot den part som skapar förtroende. Att agera etiskt är också något Brien nämner i sina teorier. Han menar att det är genom kunskap om individens tidigare erfarenhet och vem personen är, som avgör om ett förtroende kan skapas eller ej.

6.1.4 Oberoende

Revisorers oberoende regleras genom ABL och i skapandet av praxis. Dock har vi fått uppfattningen att det skiljer sig vad respondenterna lägger i ordet oberoende då det används i olika sammanhang. Vi håller med om vad Holmqvist säger i *Balans nr 10 2001*: att det i absoluta termer inte finns ett oberoende mellan människor.

Samtliga respondenter är överens om att det är viktigt att vara oberoende gentemot sina klienter men att det inte har förändrats över tiden. De hävdar att arbetet enbart fått en annan form. Däremot har Strand ett något avvikande svar, då han påstår att vid dokumentationen får revisorn ibland en ”aha-upplevelse” och blir påmind om oberoendeförhållanden som man tidigare förbisett. På grund av en tilltagen mass-medial uppmärksamhet har fokuseringen på området ökat, och det verkar rimligt att anta att denna debatt på längre sikt kommer att stärka revisorns oberoende.

Angående hoten mot revisorns oberoende tar respondenterna upp flera olika hotbilder. Samtliga respondenter, utom Sandström, betonar att penningbegäret ses som det största hotet. I takt med att de stora byråerna blir allt större, ökar risken för att de blir allt mindre oberoende av sina klienter. Att utvidga revisorns tjänster och att ta så många uppdrag som möjligt ser samtliga som ett hot och att det finns risker för att förtroendet urholkas. Sandström svarar dock att hoten inte är större idag än tidigare, bara att det fått ett annat fokus. Adrian anser att det största hotet är revisorn själv. Att revisorns faller till föga för olika påtryckningar och lättar på oberoendet. Vi håller med i respondenternas resonemang kring hotet mot oberoendet, då de kan bli alltför beroende av sina klienter vid stora konsultationer. I grund och botten handlar det om företagsekonomiska aspekter och för att överleva måste byråerna tjäna pengar. Ytterligare en anledning till att revisorer kan falla till föga och lätta på oberoendet tror vi kan vara att revisorer verkar i en bransch med låga marginaler på revisionsarbetet. Branschen borde öka statusen för revisionen och därmed öka arvoden. Skulle det vara så att revisionen fick en högre status, skulle de bli mindre beroende av konsulttjänsterna och därmed skulle problemet med oberoendet dessutom reduceras.

Samtliga respondenter anser att de inom byrån har någon form av konsultation. De menar också att de har fungerande system inom organisationen för säkerställande av oberoende och självständighet. Inom byråerna finns det grupper som övervakar att kraven för oberoende uppfylls samt att revisionsuppdragen har omfattande kvalitetsgranskningar. Inom de större byråerna ser man dessutom till att de olika affärsområdena på något sätt hålls isär. I de mindre byråerna, där man ofta arbetar med små och medelstora företag, är det inte lika vanligt att konflikter uppstår mellan revision och konsulttjänster. I de fall som klienten skulle behöva en mer omfattande konsultation tar de in större byråer som får lösa detta. Eftersom vad byråerna utfört tidigare inte skiljer sig från det lagen anger, har de inte på lagen förändrat sin organisation.

Adrian och Sandström kopplar tydligt ihop förtroende med oberoende. Dock känns det som om de större företagen i jämförelse med de mindre anser att oberoendet har en större betydelse. Detta tror vi kan bero på att det är viktigare för de större byråerna att visa ett oberoende, då de har en större andel konsultation. Enligt Kalin och Hjort är förtroendet i revisorsrollen nära förknippat med oberoendet, och de betonar att förtroendet ser olika ut beroende på om det är en stor eller en mindre klient som revideras. Hjort säger också att det är av vikt att agera professionellt och inte skapa en vänskapsrelation. Adrian har en annan åsikt, då hon menar att det är viktigt att revisorn öppnar sig på ett personligt plan genom att kunna visa sina brister och fördelar. Då är det enligt henne större chans att klienten också öppnar sig. Vi anser att Adrian med detta visar att hon i större grad än Hjort tycker att det är acceptabelt att ha en personlig relation till sin klient. Slutsatsen utifrån vår empiriska undersökning gällande vad revisorn lägger i en vänskapsrelation är enligt oss ett tydligt exempel på att det inte finns några klara gränser för relationen mellan revisorn och klienten samt att de kan vara svårtolkade.

6.1.5 Benägenhet

Mayer et al betonar vikten av motpartens benägenhet till att hysa förtroende. Detta påverkas enligt författarna av individens personlighet. Strand håller med och säger att det är klientens personlighet som avgör om de vill ha en större eller mindre byrå och att det är inte byrån som varumärke som väljs. I påståendet huruvida näringslivet litade på revisorer, men myndigheter och media inte gjorde det, var respondenterna överens om att myndigheterna litade på revisorer men att media var ett problem. Det största problemet med medias bild av revisorer är att media inte har tillräcklig kunskap om revisorns roll. Mayer et al menar att individer med olika erfarenheter, personligheter och kulturella bakgrunder varierar i sin benägenhet till förtroende, vilket vi bl a applicerar på media då deras kunskap om revisorns roll är begränsad. Även Baldvinsdottir för ett liknande resonemang och tillägger att förtroende påverkar och styr vårt beteende. De flesta respondenterna menar också att förtroende fått ett helt annat perspektiv då det idag finns en stor mängd aktieägare som inte innehar tillräckliga kunskaper inom ekonomi.

Vi anser det vara fel av revisorer att de inte försvarar sig mot medias påhopp. Det är fel sätt att bemöta kritik på, eftersom förtroendet inte kommer att stärkas. Vi har förståelse för att en revisor har tystnadsplikt men anser att han/hon på något sätt måste försvara sig och sin kår. Eftersom det är medias uppgift att ifrågasätta, har vi även förståelse för deras sätt agera.

Hjort anser att det är styrelsens uppgift att skapa förtroende för årsredovisningen. Revisorns uppgift är att påpeka vad som är rätt eller inte. Detta stöds av FAR:s revisionsbok som menar att de förväntningar som aktieägarna har, inte svarar mot vad revisorn faktiskt kan och får göra. För att motverka detta gap kan aktieägarna i större utsträckning informeras om revisorsrollen och på ett tydligare sätt visas vilket ansvar styrelsen och VD:n har. Vi antar att aktieägaren lika väl som övriga intressenter tvingas till ett förtroende och då tvingas även aktieägaren att ta en risk.

6.1.6 Risk

Villigheten att utsättas för en risk är en av de få kännetecken som är gemensamt för alla situationer som kräver förtroende. Att påvisa sårbarhet innebär att utsätta sig för en risk och därmed kan något av vikt gå förlorat. Som teorin fastslår, handlar förtroende inte om att ta en risk utan istället villigheten till att ta en risk. När en individ har förtroende för en annan, tar denne en risk i sitt agerande som kan leda till ett positivt resultat. Likaså kan uppfattningen av den individ som inger förtroende minska, när denne utför ofördelaktiga handlingar. I relationen mellan revisorn och klienten utsätter sig båda för ett riskmoment. I klientens fall är risken annorlunda i jämförelse med revisorn. I detta förhållande är det revisorn som är den starka parten och klienten den svagare. Detta eftersom klienten har mindre kompetens kring revisionsnära frågor. Då klienten väljer en revisor, riskerar han att resultatet av revisorns arbete inte blir fullt så bra som om han fått en revisor med bättre kompetens. I motsats till den risk som klienten kan känna finns det även en risk för revisorn. Adrian påpekar att risken för revisorn är att denne kan mista uppdraget. Trots denna risk anser hon att det är av vikt att våga säga ifrån och vara obekvämd i situationer som kräver detta.

Rishtagande i relationen mellan revisorn och klienten är enligt oss större utifrån klientens perspektiv. Detta grundar vi på att klienten oftast inte har kunskap om den kompetens revisorn besitter. Denna risk skulle enligt oss kunna reduceras, då klienten kan välja en större byrå framför en mindre byrå. Störst är inte alltid bäst, men på en större byrå finns det ett större urval av kompetenta revisorer.

6.1.7 Resultat

Adrian och Thimfors anser att likväl som att klienten ska lita på revisorn, måste revisorn kunna lita på klienten. Förtroende är med andra ord viktigt ur bådars perspektiv. Enligt Mayer et al ökar möjligheten för båda parter att skapa en förtroendefull relation om de utvecklar ett tycke för varandra. Brien hävdar att för att förtroende skall kunna skapas, är det nödvändigt för den som utför en profession att erhålla tillräcklig information om klientens behov. Även författaren Tomkins belyser vikten av rätt typ av information vid skapandet av förtroende. Enligt oss förefaller det som om det är svårt att skapa förtroende i en relation, då revisorn inte har förtroende för företagsledningen. Finns inget ömsesidigt förtroendet, så spelar det ingen roll hur väl revisorn har ingett förtroende hos klienten om denne i sin tur inte litar på klienten.

Angående frågeställningen om man har mer förtroende för en erkänd byrå, utläser vi av flertalet av respondenterna att trenden håller på att vända mot att förtroende för ett varumärke blir allt viktigare. Detta till följd av globaliseringen som har lett till en ökning av större revisionsbyråer, vilket har medfört ett allt högre krav på revisorer och dess kompetens. Hjort, Strand och Sandström hävdar att deras klienter valt dem som person och inte för den revisionsbyrå de arbetar på. Oavsätt om det handlar om klienten, den enskilde revisorn eller byrån, är det av vikt att ha ett gott rykte för att skapa förtroende. Detta stämmer med teorierna kring förtroende.

För att erhålla en mer komplett förståelse för förtroende är det viktigt att ta hänsyn till en relations långsiktiga utveckling. Graden av förtroende i en relation beror delvis på hur parterna påverkar varandra på sikt. Ett flertal faktorer påverkar processen där förtroende utvecklas och skapas. Strand och Sandström hävdar att då de får nya klienter, kommer dessa oftast via tidigare klienters rekommendationer. Vi anser att ett förtroende på längre sikt kan skapa nya kontakter.

Brien hävdar att en individs agerande som medlem i en kår kan påverka alla medlemmar i den kåren. En yrkesman, som utifrån klienterna uppfattas som icke förtroendeingivande, skadar hela kårens rykte. Med andra ord: genom att erhålla medlemskap i en kår och att acceptera och rätta sig efter gruppens normer och värderingar, ger individen löfte om att uppträda på ett trovärdigt sätt. Vi anser att det inte bara är när revisorn själv har en koppling till revisionsklienten som förtroendet för revisionen kan påverkas i en negativ riktning. Ett förtroendehot kan också uppkomma då revisorn får hjälp av någon annan som har en anknytning till klienten. Omvärldens förtroende för revisionen kan även påverkas negativt om revisorn har någon kollega på byrån som har en anknytning till klienten, såsom omfattande rådgivningsuppdrag. Hjort påpekar också vikten av att alla i revisionsteamet måste agera professionellt, då det i annat fall kan det påverka byrån på ett negativt sätt. Detta är något även Thimfors trycker på då han menar att förtroendet inte enbart är kopplat till revisorn utan även till revisionsbyrån.

6.2 Analysmodellen

Enligt respondenterna har analysmodellen underlättat för revisorer att avsäga sig uppdrag som kan kännas tveksamma, eftersom de kan hänvisa till den nya lagen. Även det ökade intresset kring oberoendefrågor har gjort detta lättare. Intressant är det som Strand säger om att många klienter inte vet vad analysmodellen är och att klienter inte ser någon egentlig skillnad på revisorns arbete, eftersom lagen i stort är utförd som tidigare praxis. Vi anser ändå att lagstiftandet av modellen borde leda till ett mer uttalat oberoende och därmed ett ökat förtroende. Detta eftersom revisorer enligt lag tvingas till att dokumentera och bevisa sitt oberoende. Dessutom ger ett ökat fokus kring dessa frågor ett större medvetande bland de som berörs.

Respondenterna från de större revisionsbyråerna hävdar, att det som är svårast att utföra i analysmodellen är bedömningarna. Det är svårt att vara självkritisk och exempelvis se var gränsen går mellan en nära vänskap och en affärsmissig relation. Hjort har fått uppfattningen att det råder en stor osäkerhet i början eftersom lagstiftningen är ny. Vi har förståelse för denna osäkerhet då syftet med den nya Revisorslagen är att den goda seden ska utvecklas på fältet och inte på myndigheters kontor. Dessutom ger den svenska Revisorslagen och dess förarbeten endast en begränsad vägledning om hur analysmodellen ska tillämpas i praktiken. Därmed har det mesta lämnats öppet för utveckling genom god revisorssed och praxis.

Adrian, Thimfors och Hjort betonar betydelsen av att kunna motivera alla revisorer att genomföra dokumentationen och att få dem att inse vikten av oberoendet. Utifrån empirin har vi också uppfattat, att bedömningen anses vara svår huruvida motåtgärderna är tillräckliga. Av avvikande åsikt är Strand som hävdar att det inte finns

något som egentligen är svårt att utföra. Däremot påstår han att då det ibland uppstår en vänskapsrelation mellan revisorn och klienten, kan detta göra det svårt.

Flertalet av respondenterna höll med om att självgranskningen av analysmodellen inte var särskilt objektiv. Det finns alltid en möjlighet att analysera till sin egen fördel. Trots detta tycker de inte att det finns någon större risk att flertalet skulle dölja relevant fakta, eftersom revisorer granskas både internt och externt. De revisorer som tidigare har blivit prickade sätter en standard för vad som är tillåtet. Det är med andra ord mycket upp till revisorn att avgöra om han/hon medvetet har samvete för att dölja något. Något som förvånade oss var Adrians uttalande om att det förekommer att akter rättas till i efterhand då byrån får reda på att de ska kvalitetsgranskas. Med andra ord kan det vara så, att många inte tillämpar analysmodellen så som det är tänkt. Som vi uppfattat det är det så att revisorn inte förstår vilken funktion dokumentationen fyller. Eftersom analysmodellen endast har tillämpats i knappt ett halvår, tycker vi att det är svårt att komma med generaliseringar om dess tillämpning. Dock finner vi brister i användandet av modellen.

Eftersom analysmodellen är självgranskande, frågade vi oss om en extern part utöver revisorn skulle kunna kontrollera granskningen i samband med analysen kring oberoendet. I denna fråga skiljer sig respondenternas åsikter, då flertalet anser att det inte skulle vara möjligt med en extern granskare eftersom det skulle bli alltför kostsamt och omständigt. Det skulle dessutom bli svårt att ta in någon extern part eftersom revisorer har tystnadsplikt och inte får ge ut information om de granskade företagen. Strand anser att det redan utförs en extern bedömning genom kvalitetskontrollen och granskningen från RN. Denna granskning görs dock i efterhand. Med andra ord kan man inte komma ifrån att revisorer vid användandet av analysmodellen bara primärt granskas av sig själva. Vi anser att såsom Revisorslagen slår fast att bedömningen av revisorns förmåga att utföra revisionsuppdragen med opartiskhet och självständighet skall utföras av en hypotetisk tredje man är ett orimligt krav. Detta eftersom det är orimligt att skapa ett förtroende utifrån en självgranskande modell. Vi ifrågasätter således huruvida ett förtroende kan skapas utifrån en självgranskande modell. Detta eftersom vi anser att det föreligger en risk att revisorn medvetet eller omedvetet undanhåller information.

6.3 Revisionsrådgivning vs fristående rådgivning

Vi kan ur vår empiriska undersökning urskilja att det inte finns en klar gräns mellan revisionsrådgivningen och den fristående rådgivningen. Gemensamt för de stora byråerna är att de inte sysslar med affärsrelaterad rådgivning inom revisionen. De ger inte råd om hur företaget ska lägga upp strategier, hur de ska prissätta gentemot klienter eller hur de ska driva företaget. Sandström anser att så länge som revisorn håller sig inom jävsreglerna, så är all konsultation godtagbar. Ofta har byråerna sin fristående rådgivning i ett annat affärsområde för att säkerställa att de är oberoende. Adrian anser att då revisorns område omfattas av mer än vad som faller inom dennes ordinarie område, borde det vara revisorns och byråns kompetens som avgör vilken konsultation som får ges eller inte. Har inte revisorn kompetensen, skall denne heller inte utföra konsultation även om det ligger i revisorns ordinarie område. Ett stöd för Adrians åsikt är följande som anges i FAR:s revisionsbok: För att inte den valde

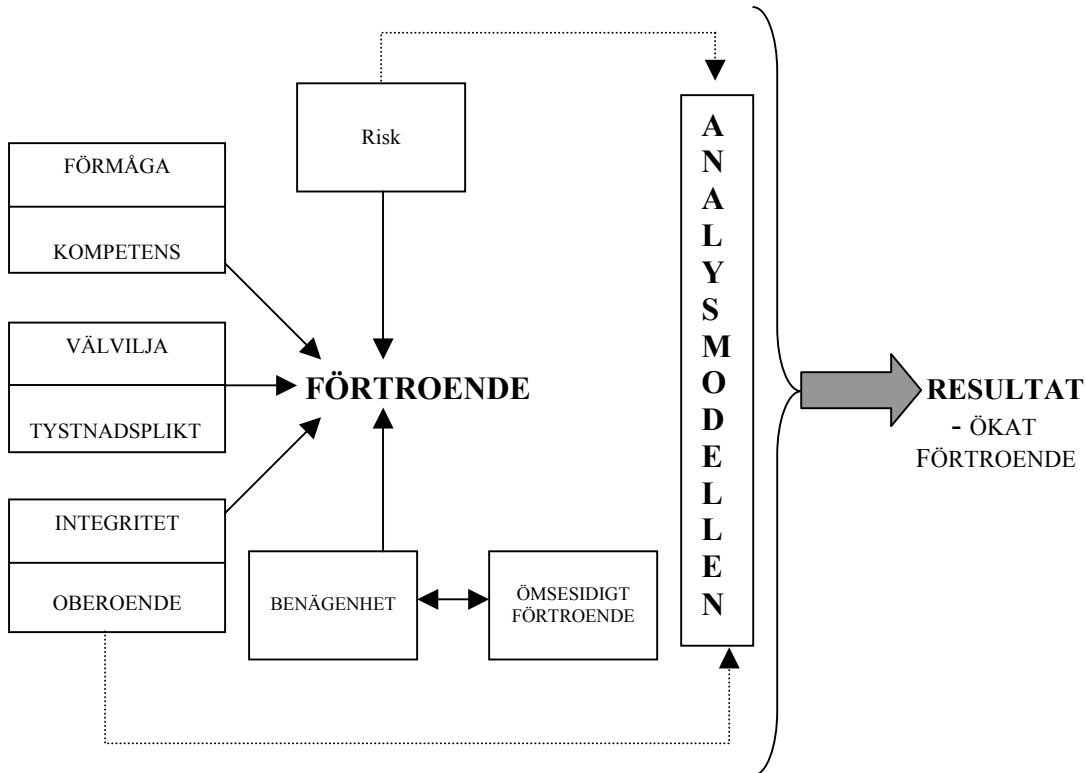
revisorns förtroende som en oberoende person ska minska gentemot aktieägarna när denne åtar sig uppdrag, får inte tilläggsuppdragen vara av sådan karaktär att oberoendet kan ifrågasättas. Vi anser att så länge oberoendet inte påverkas, kan revisorn konsultera det revisorn har kompetens för såväl i revisorsrollen som i den utvidgade rollen. För att revisorn skall kunna konsultera det som finns inom dennes kompetensområde, tycker vi att det bör finnas en dokumentation som styrker revisorns kompetens.

Angående konsultarvodena har respondenterna skilda åsikter om konsultationens omfattning och kostnad. Om det arvode som byrån erhåller är relaterat till klientens resultat eller om byrån är alltför beroende av konsultationen, föreligger det enligt analysmodellen ett egenintressehot. Sandström anser att då revisorn har mycket stor del konsultation, kan denne börja fundera på vad detta beror på. Dock säger hon att det är acceptabelt med en stor del konsultation så länge det är befogat och dokumenterat. Det är inte så konstigt att konsultation som exempelvis värderingar vid förvärv hamnar under konsultationer och inte under revision, eftersom det inte är en lagstadgad revision enligt Kalin. Adrian anser att om revisorn klarar av att hålla sitt oberoende och har kompetens, spelar det ingen roll vad revisorn tjänar sina pengar på. Hon håller dock med Hjort i åsikten om att man måste försöka finna en lösning för att öka lönsamheten inom revisionsarbetet. Hjort tror att en minskning av konsultationstjänster skulle höja värdet på revisionen. Adrian tycker snarare att det handlar om att inte bjuda ut sina tjänster till ett alltför lågt pris. Det ligger i revisorers intresse att öka statusen för revisionen. Här återkommer samma problem som vi tidigare diskuterat.

6.4 Analysbild

Avslutningsvis har vi tagit fram en figur som sammanfattar vår analys. Som utgångspunkt använder vi oss av Mayer et als modell ”Proposed Model of Trust.”

Figur 3: Analysbild

De tre hörnstenar som skapar förtroende enligt Mayer et al är som tidigare nämnts förmåga, välvilja och integritet. Enligt FAR:s revisionsbok skapas förtroende utifrån kompetens, tystnadsplikt och oberoende. Förmåga och kompetens har vi valt att likställa, eftersom de är starkt överensstämmande. Vålvilja kopplar vi samman med tystnadsplikt, då den senare är ett verktyg för att hjälpa revisorn i sin välvilja att skapa förtroende inför klienten. I komponenten integritet ser vi oberoendet som en väsentlig del för revisorn för att kunna skapa förtroende. Vi är dock medvetna om att tystnadsplikt även skulle kunna kopplas samman med integritet, men vi anser att tystnadsplikt ur förtroendesynvinkel mest förknippas med välvilja. Förutom ovanstående egenskaper anser vi att egenskapen benägenhet utifrån klientens och andra intressenters perspektiv är minst lika viktig att ta hänsyn till vid skapande av ett ökat förtroende.

Ytterligare komponenter är ömsesidigt förtroende samt risk. Med ömsesidigt förtroende menar vi förtroende i professionella relationer. I vår bild ser vi detta utifrån både revisorns och klientens perspektiv. Som vi har belyst i analysen, är det lika viktigt att klienten skall hysa förtroende för revisorn, som att revisorn i sin tur ska kunna hysa förtroende för sin klient. Även risken ser vi ur bägge parter perspektiv. Klienten som är den svagare parten i relationen vars risk är att denne måste lita på revisorn och dess kompetens. Revisorn i sin tur riskerar att bli av med uppdraget, om han är alltför

obekvämt Framförallt är revisorns risk att hantera oberoende på ett korrekt och rättvisande sätt. Enligt oss är alla ovanstående komponenter nödvändiga för att skapa förtroende.

I vår frågeställning frågar vi oss huruvida analysmodellen är ett hjälpmedel för att skapa detta förtroende. Vi anser att analysmodellen enbart tar hänsyn till komponenterna integritet/oberoende och risk. Integritet/oberoende och risk anser vi komma in i analysmodellen vid beaktandet av oberoendet genom analys av hoten: egenintresse, självgranskning, partställning, vänskap och skrämsel. För att i slutändan uppnå ett resultat, vilket i vårt fall är ett ökat förtroende, krävs det att man i analysmodellen även tar hänsyn till kompetens, tystnadsplikt och oberoende. Vi är medvetna om att dessa delar delvis återfinns i lagstiftandet rörande revisorns roll. Förmågan i form av kompetens bör beaktas, då vi anser att en revisor får konsultera det han/hon har kompetens för. I beaktandet av välvilja måste revisorn i analysmodellen ta hänsyn till klientens behov. Om alla komponenter inkluderas i analysmodellen kommer modellen att fungera på så sätt att den leder till ett ökat förtroende för revisorn.

6.5 Sammanfattande slutsatser

Vi kan utifrån den empiriska undersökningen konstatera, att de egenskaper som skapar förtroende för en revisor inte går i linje med den teoriska referensramen. Revisorerna har inte i samma utsträckning tagit hänsyn till egenskapen välvilja. Vi har även uppmärksammat att benägenhet och ömsesidigt förtroende inte heller beaktats i stor utsträckning.

Vi anser att en självgranskande modell inte kan ge ett trovärdigt resultat. Detta ökar inte heller förtroendet för revisorn. Vi kan konstatera att problemet med att revisorn enbart granskar sig själv inte kan lösas av att en extern granskare tillsätts. Detta eftersom det skulle bli alltför kostsamt för klienten samt att den externa granskaren inte på samma sätt som revisorn kan bli lika insatt i uppdraget. Vi ifrågasätter användandet av en analysmodell och om den överhuvudtaget är ett hjälpmedel för att bevisa oberoendet och därmed få ett ökat förtroende. Modellen kan snarare ses som ett nödvändigt ont, eftersom revisorer i efterhand kan justera akter vid en eventuell granskning. Vi har även kommit fram till att analysmodellen brister i skapandet av förtroende då den inte tar hänsyn till förmåga, välvilja och benägenhet samt ömsesidigt förtroende.

6.6 Förslag till fortsatta studier

Vad gällande framtida forskning finns uppslag med anknytning till det problemområde som behandlats i denna uppsats. Ämnesområdet som vi studerat är synnerligen aktuellt och utvecklingen går mycket snabbt framåt. En sak som skulle vara intressant att studera är, huruvida tillämpningen av analysmodellen eventuellt förändras efter en revidering av lagen. Det skulle också vara intressant att studera hur andra europeiska länder resonerar kring oberoende och införandet av en eventuell liknande lag.

Eftersom vår studie endast omfattas av ett fåtal respondenter kan vi inte fastställa några generella slutsatser. Därför vore det intressant att genomföra en kvantitativ undersökning.

Ytterligare en aspekt som vore intressant är att undersöka förtroendet utifrån klientens perspektiv.

Källförteckning

Referenser:

Baldvinsdottir, G.H, (1999), *Att övervinna misstro mot ekonomisk information – en fallstudie av Legoverken AB*, Göteborg

Brien, A, (1998), *Professional Ethics and The Culture of Trust*, Journal of Business Ethics, volym 17, sid 391-409

Dahmström, K, (2000), *Från datainsamling till rapport*, Studentlitteratur, Lund

Edenhammar, H, (2002), *efter Enron/debatt*, Balans nr 2, volym 28, sid 8-10

Eriksson, L.T & Wiedersheim-Paul, F, (1991), *Att utreda forska och rapportera*, Liber Ekonomi, Stockholm

Föreningen Auktoriserade Revisorer, (2000), *FAR:s Revisionsbok 2000*, FAR Förlag, Stockholm

Föreningen Auktoriserade Revisorer, (2001), *FAR:s Samlingsvolym 2001*, FAR Förlag, Stockholm

Holme, I.M, & Solvang, B.K, (1997), *Forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund

Holmquist, B, (2001), *Revisorn, oberoendet & analysmodellen*, Balans nr 10, volym 27, sid 20-32

Johansson, M.B, (1993), *Att utveckla kunskap*, Studentlitteratur, Lund

Körner, S & Wahlgren, L, (1996), *Praktisk statistik*, Studentlitteratur

Mayer, R.C, & Davis, J.H, & Schoorman, F.D, (1995), *An Integrative Model of Organizational Trust*, The Academy of Management Review, volym 20, sid. 709- 734

Merriam, S.B, (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur, Lund

Patel, R, & Davidsson, B, (1994), *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Studentlitteratur, Lund

Pehrson, L, (2002) *Nu kallas Enron en cancer på kapitalismen*, Sydsvenska Dagbladet, 2002-02-02

Sanner, L, (1997), *Trust betwween entrepreneurs and external actors. Sensemaking in organizing new business ventures*, Uppsala University

Tomkins, C, (2001), *Interdependencies, trust and information in relationships, alliances and networks*, Accounting, Organizations and Society, volym 26, sid 161-191

Winborg, J, (2000), *Finance in small businesses*, Halmstad University

Internet:

www.adrianpartners.se, 2002-05-28

www.datarevision.com, 2002-05-28

www.deloitte.se, 2002-05-28

www.lindebergs.se, 2002-05-28

www.pwcglobal.com/se, 2002-05-28

Intervjuer:

Helena Adrian, Adrian & Partners, 2002-05-03

Agneta Hjort, Lindebergs Grant Thornton, 2002-04-24

Tommy Kalin, Deloitte & Touche, 2002-04-25

Eva Sandström, Datarevision i Göteborg KB, 2002-05-06

Jan Strand, Hurtigs Revisionsbyrå, 2002-04-29

Claes Thimfors, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, 2002-04-29

Övrigt:

FAR Analysmodellen – för prövning av revisorers opartiskhet och självständighet

SRS Analysmodellen

Nytt från revisorn 2/2002

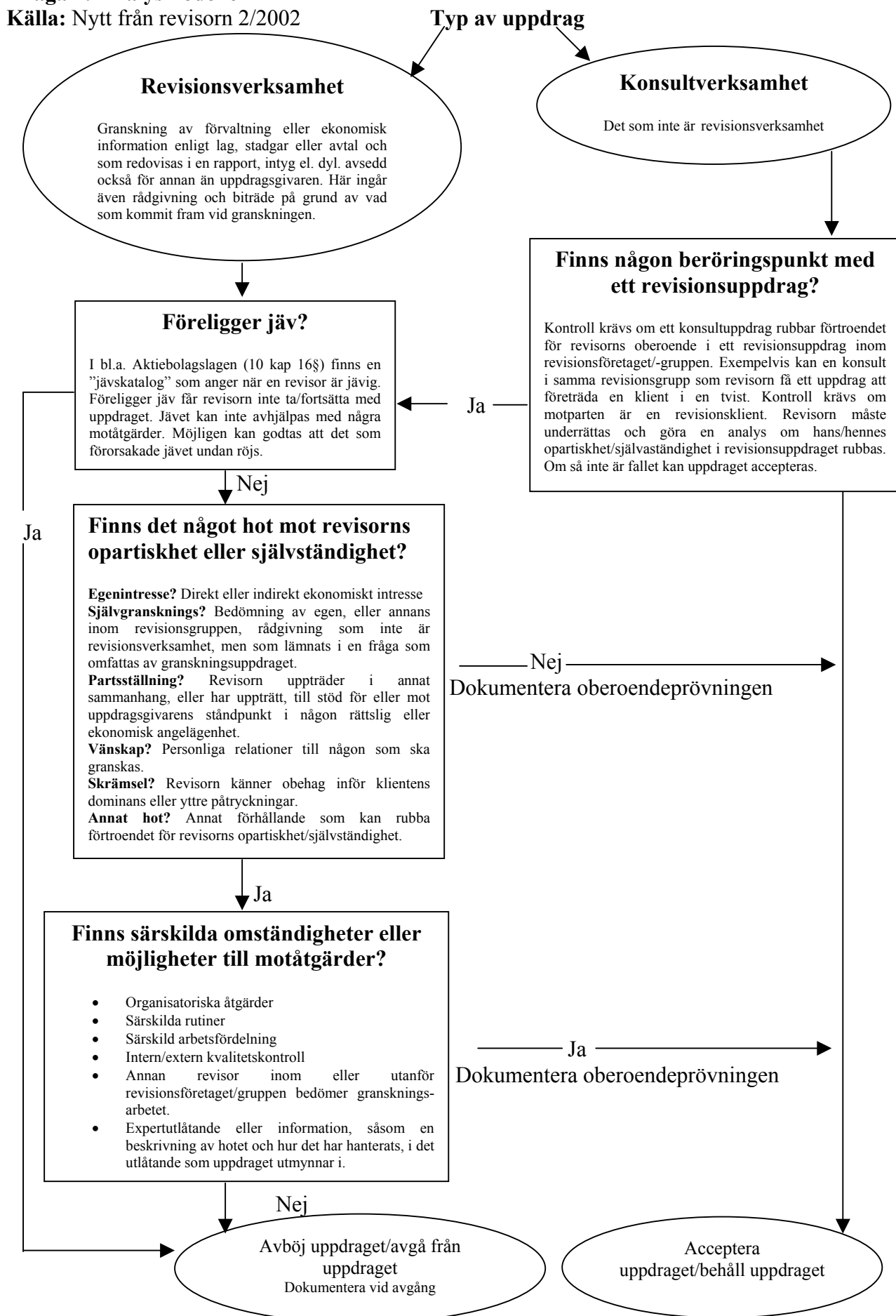
Bilagor

Bilaga 1 Intervjumall

- ✓ Vad är förtroende för dig i din roll som revisor och vad gör ni för att behålla det?
- ✓ Hur ska man skapa förtroende för siffrorna/årsredovisningen sett ur aktieägarnas perspektiv?
- ✓ Har man mer förtroende för en erkänd byrå/revisor? - Tror ni även att byråns storlek har betydelse?
- ✓ Vad har ni för uppfattning om revisorns oberoende och har det förändrats? Ser ni något hot mot oberoendet?
- ✓ Det verkar vara så att näringslivet litar på revisorer men att myndigheter och media inte gör det! Ett problem?
- ✓ Hur har ert arbete med oberoendet och självständigheten förändrats sedan den nya lagen har trätt i kraft? Har lagen medfört att oberoendet har stärkts?
- ✓ Har lagstiftningen av analysmodellen lett till ett mer uttalat oberoende mellan revisorn och dess intressenter?
- ✓ Hur är er organisation uppbyggd för att säkerställa ert oberoende och självständighet?
- ✓ Vad är svårast att utföra i analysmodellen?
- ✓ Analysmodellen är självgranskande - hur objektivt är det?
- ✓ Kan man få ett rättvisande resultat genom självgranskning eller skulle en tredje part i form av en extern bedömare finnas?
- ✓ Vad anser ni vara skillnaden mellan revisionsrådgivning och fristående rådgivning?
- ✓ Hur ser ni på relationen mellan revisionsarvode och konsultarvode? Vilken typ av konsultation anser ni vara acceptabel att ha inom byrån?

Bilaga 2: Analysmodellen

Källa: Nytt från revisorn 2/2002

Bilagor

Bilaga 3 Exempel på dokumentationsblankett, FAR Analysmodellen

Revisionsbyrån XYZ AB – Prövning enligt Revisorslagen 21 § (analysmodellen)

Klient	Klient nr	Räkenskapsår
Uppdragstyp	☐ Nytt uppdrag	☐ Befintligt Uppdrag

Omständigheter som kan utgöra jäv/hot

☐ Jäv enligt ABL m.fl. författningar	☐ Egenintresse	☐ Självgranskning	☐ Partsställning
☐ Vänskap	☐ Skrämsel	☐ Övrigt (generalklausulen)	
Beskrivning			
Forts. bilaga.....			

Särskilda omständigheter/åtgärder

Forts. bilaga.....

Vald/huvudansvarig revisors bedömning

☐		
☐		
☐		
☐		